

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Muslimské menšiny ve Velké Británii

Muslim minorities in United Kingdom

Vedoucí práce:
Prof. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th.D

Autor:
Alexander Bellu

Praha 2009

Děkuji prof. za inspiraci, kterou do mne v průběhu let vdechl, děkuji i své rodině a přátelům, neboť se mi na mé cestě věnují ještě delší dobu.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Muslimské menšiny ve Velké Británii napsal zcela samostatně a výhradně s použitím literatury, na níž ve své práci odkazuji.

V Praze dne 10.6. 2009

Alexander Bellu

Anotace: Práce si všímá muslimské situace ve Velké Británii z hlediska statistik a rozhovorů s odborníky. Ukazuje, že s větším pochopením celkové situace se může na různé momenty historie nahlížet novým pohledem. Práce představuje imigrační muslimy, čímž ukazuje, že slovo imigrační není prostý fakt, který nám byl nějak vysvětlován, nýbrž musíme ve vlastním zájmu hledat pravý význam slov. Jako základní způsoby tohoto bádání je v práci představena historie muslimů, imigrace, antidiskriminační organizace, politické, etické morální hodnoty a adaptace školství menším etnickým komunitám.

Annotation: This diploma thesis is focused on the muslim situation in United Kingdom from the view of statistics and interviews with specialists. It demonstrates that with bigger understanding of the whole situation is possible to see some historic situations in a different way. The thesis is representing muslim immigrants, thereby it shows that immigrants is not a simple fact wich is explained to us, but we have to find the right sense in our interest. As the elementary forms of this looking the author presents the history of muslims, immigration, organization of antidiscrimination, politics, ethic moral values and adaptation of education for the small ethnic communities.

Klíčová slova: islám, muslimové, imigrace, náboženství, politika, školství, etnické menšiny, diskriminace, legislativa.

Key words: Islam, Muslims, immigration, religion, politics, education, ethnic minorities, discrimination, lagislature.

Obsah:

Obsah	6
1.0 Úvod	7
1.1 Předběžná metodologická rozvaha	7
1.2 Příprava práce	8
2.0 Všeobecné informace	9
2.1 Historická data	9
3.0 Imigrace a ubytování	10
3.1 První vlny imigrace	10
3.2 Počáteční následky imigrace	11
3.3 Základní charakteristika muslimské imigrace	12
4.0 Demografické charakteristiky a sociální postavení	14
4.1 Systém usidlování muslimů	14
4.2 Zaměstnanost muslimů	16
4.3 Nárůst muslimské populace	17
4.4 Konverze k islámu	19
4.5 Osobní pohled na interpretaci islámu	20
5.0 Muslimové a britská společnost	20
5.1 Požadavky muslimů	21
5.2 Případ Honeyford	21
5.3 Jiné případy	22
6.0 Diskriminace a legislativa	24
6.1 Kodex islámského života	24
6.2 Pohled odborníka na různé interpretace pravidel islámu	25
6.3 Aktuální diskriminační zákony ve Velké Británii	26
6.4 Organizace proti rasové diskriminaci	26
7.0 Mešity a organizace	27
7.1 Pravidla a zákony k výstavbě mešit	27
7.2 Charakteristika mešit	28
7.3 Porovnání s jinými náboženskými organizacemi	29
7.4 Vývoj mešit	29
7.5 Muslimské zvyky a jejich uplatňování ve Velké Británii	32
7.6 Muslimské ženy	33
7.7 Muslimské organizace	33
8.0 Výchova	37
8.1 Počátky muslimského začleňování do britských škol	38
8.2 Podmínky muslimských rodin	39
9.0 Politická angažovanost muslimů	41
9.1 Volební účast	43
9.2 Hlavní dopad politické mobilizace muslimů	45
10.0 Závěr	47
Summary	49
Dodatek	50
Použitá literatura	52

1.0 Úvod

V posledních letech jsme svědky masivní migrace osob náležících islámské víře do Evropy, v takové míře, že po několika stoletích můžeme hovořit o důležité roli islámu na starém kontinentě. Pochopení islámu je samozřejmostí pro ty, kteří nechtějí pasivně přijímat informace od masmédií. V každém případě není jednoduché pochopit, tak komplexní realitu, čtrnáct století historie, rozšířenou dnes na velkém území, která zahrnuje jak nejchudší, tak i nejbohatší státy světa, Bangladéš, Afghánistán nebo Somálsko na straně jedné a Brunei, Kuvajt nebo Saudská Arábie na straně druhé.

1.1 Předběžná metodologická rozvaha

Mnohdy demonizovaná realita Saddáma Husajna v Iráku nebo Kaddáfí v Lybii, jindy vyzdvihovaná válka palestinského národa, nemálo kritizovaný šátek žen nebo tresty v některých muslimských státech (např. právo šaría¹ a s ním spojené ukamenování atd.). To vše je pro nás mnohdy tak vzdálené, že si pod označením islám představujeme různé reality v mnoha tvářích. Narůstající přítomnost muslimských komunit mezi evropskými národy je jedním z nejdůležitějších fenoménů, který se objevil v poslední části dvacátého století. Je to fenomén, který si vyžaduje pozornou analýzu, jelikož obsahuje různé demografické a kulturní změny, které začínají pozměňovat „rysy“ starého kontinentu. Ve společnosti, jako je ta západní, která se už vydala na cestu multietniky a multikultury, není možné ignorovat vlivy pocházející z islámské přítomnosti.

Dnešní velká přítomnost cizinců především v hlavních městech států Evropy, má své opodstatněné historické kořeny, které stojí zato analyzovat. V letech těsně po druhé světové válce se státy západní Evropy potýkaly s nedostatkem pracovních sil, zejména v průmyslové výrobě (slévárny), v sekundárním sektoru - strojírenství a v komunálních službách (úklid a svoz odpadu), a tuto situaci se rozhodly řešit otevřením svého pracovního trhu cizincům. Německo otevíralo dveře „pracovníkům návštěvníkům“, pocházejícím z Turecka, kteří dnes obývají velká ghettá v Berlíně a Mnichově. Angličané nechali přijet „obyvatele z Indie“ ze západní britské Indie a Pákistánců nebo obchodníky a příslušníky státní správy, vyhnané z Afriky, např. z Ugandy, kde se na počátku šedesátých let dostala k moci nová elita, která

¹ Šaría je systém islámského náboženského práva. Znamená „cestu“ nebo „stezku ke zdroji vody“. Je to právní rámec, který reguluje některé veřejné i soukromé aspekty života lidí žijících v právním systému založeném na muslimských principech. (BAUSANI A., *L'Islam*, Garzanti, Milano, 1992, str 23).

provedla rozsáhlé čistky. Francie přijala Magrebce a utečence z bývalých francouzských kolonií v severní Africe (Alžír, Maroko, Tunisko). Toto vše se ale odehrálo v době velké ekonomické expanze. Po ropných krizích z let 1973 a 1976 se hospodářský rozmach přibrzdil a výše zmíněné evropské státy byly nuceny učit se a osvojit si mechanismy řízené migrace.

Aktuálně žije v Evropské unii více než 16 milionů muslimů², toto číslo však nezahrnuje osoby žijící zde ilegálně.

Není pochyb, že nejzajímavější model představující přítomnost islámu v Evropě je, ten z Velké Británie. Turista, který se prochází po ulicích Londýna, hned na první pohled postřehne různorodost lidských barev a ras, které obývají ulice britského hlavního města. Kdo se dívá pozorněji, musí si všimnout exploze různých somatických rysů - jedná se většinou o lidi pocházející z Blízkého a Středního Východu. Nejčastěji jsou zde zastoupeni Indové, Pákistánci, Afghánci, ale i Somálci, Nigerijci a Egyptané. Valná většina těchto imigrantů je muslimského vyznání. Cílem této práce je vysvětlit, proč jsou ve Spojeném království, ale i celkově v Evropě, přítomné tak početné muslimské komunity; jak žijí a jak jsou integrované; jak se jim daří šířit jejich náboženství ve společnosti, která je v podstatě laická a jak mohou přežít jejich tradice a zvyky; jak se staví před problém modernizace; jaké jsou jejich možnosti účasti se v nemuslimském politickém systému a jaké jsou britské legislativní novinky spojené s muslimskou imigrací. Chtěl bych dále prostudovat sociální politickou i kulturní stránku problému, kterému britská společnost čelí vůči muslimským komunitám a co všechno jsou tyto komunity schopny přijmout a zajistit si. Jako metodologii psaní názvů a jmen jsem zvolil české znění s anglickým zněním v poznámkách pod čarou.

1.2 Příprava práce

Část tohoto studia jsem prováděl přímo ve Velké Británii a k bibliografickému vyhledávání jsem využil londýnské knihovny Škola afrických a orientálních studií³, Organizace pro rasovou rovnost⁴ ve spojení s Radou imigrační sociální péče⁵ v centru mezinárodních studií⁶. Podíval jsem se do některých kulturních center, muslimských škol a mešit. Absolvoval jsem rozhovor s několika muslimy z různých sociálních tříd a různých zemí původu. Bavil jsem se

² http://www.islamicpopulation.com/Europe/europe_islam.html, 20.5.09

³ School of Oriental and African Studies (SOAS), <http://www.soas.ac.uk/>

⁴ Commission for Racial Equality (CRE), <http://www.equalityhumanrights.com/>

⁵ Joint Council for the Welfare of Immigrants, <http://www.jcwi.org.uk/>

⁶ Centre for International Policy Studies in London

s některými muslimskými profesory a s imámem, který vydává muslimský časopis „Impact International“ a, zaznamenal jsem též poznatky od taxikářů, dělníků a drobných podnikatelů. Konečně jsem se setkal s mladými muslimy a poznal jsem i několik Britů, kteří konvertovali k islámu.

2.0 Všeobecné informace

Velký počet muslimů byl přítomen ve Velké Británii již v minulém století (jednalo se hlavně o námořníky, kteří se usídlili v přístavních městech), po druhé světové válce se různé muslimské skupiny začaly na britském území usídlovat na stálo a zasahovaly různými způsoby do sociální sféry Spojeného království.

Jak bylo již napsáno výše, v poválečných letech zmutovaná ekonomická struktura a rostoucí průmyslová expanze vytvořily větší poptávku po pracovní síle za nízké náklady na různé práce, které nikdo z místních nechtěl vykonávat. Bývalé kolonie v tomto ohledu získaly význam jako zásobárny levné pracovní síly, hlavně indický subkontinent, kde byl nábor těchto pracovních sil vykonáván britskými mocnostmi. Hlavní tlak na migraci vytvořili mladí, které zlákala možnost pracovního uplatnění ve Velké Británii. Tehdy se dostávali na britské území s jedním cílem, vydělat si peníze, kterými by pak mohli podporovat své rodiny, které zůstaly doma, nebo si jen vydělat peníze a tyto posléze využít po návratu do vlasti. Od šedesátých let Velká Británie vydala několik zákonů, kterými chtěla učinit přítrž stále rostoucí migrační vlně; ženám a dětem však bylo nadále povoleno přicestovat za hlavou rodiny. Tito se pak v Británii usídlili natrvalo, ačkoli jejich původním záměrem byl pouze krátkodobý pobyt. Následně, počátkem sedmdesátých let, se k již konsistentnímu počtu muslimů ve Velké Británii přidal proud uprchlíků z východní Afriky. (SALVADORI M., *L'Età Contemporanea*, Loescher, Torino, 1990., str. 34)

2.1 Historická data

Na počátku padesátých let, kdy byl tok pracovníků pocházejících z indického subkontinentu v počáteční fázi, muslimská populace ve Velké Británii čítala asi 23.000 osob. V roce 1961 to již bylo 82.000 a počet stále narůstal (r. 1971 369.000, r. 1981 553.000 a r. 1991 přes 1.000.000). (ANWAR MOHAMMAD, *Muslims in Britain: 1991 Census and Other Statistical*

Sources, str. 12) V současné době se počet těchto imigrantů vyšplhal na 1,5 milionu.⁷ Muslimská populace v Británii se skládá z konsistentního počtu Arabů, Malajšanů, Iráčanů, Turků, Kypřanů, Nigerců a dalších. Osmdesát procent rezidentních muslimů na britském území je původem z Pákistánu, Bangladéše a Indie.⁸ Nemůže být tedy překvapením, že tato skupina zasáhla do britské společnosti více než ostatní do britské společnosti.

3.0 Imigrace a ubytování

Britská společnost se dnes charakterizuje jako multietnická, multikulturní a multináboženská, s více než 60 miliony obyvatel.⁹ Mezi těmito můžeme napočítat vysoké číslo etnických a náboženských skupin. Populace etnických menšin byla stanovena na asi 2,4 milionů obyvatel, neboli 5 procent celkové britské populace. Z těchto je skoro 50 procent narozených ve Velké Británii.¹⁰

Muslimská enkláva je nepočtenější ze všech náboženských menšin. Většina jejich příslušníků pochází z bývalých britských kolonií a na britskou půdu se dostali během posledních čtyřiceti let. Nejpočetnější podskupinu tvoří Pákistánci, asi 0,5 milionu osob. K těmto se připojují velké skupiny z Bangladéše, Indie, Kypru, Malajsie, Arábie a z různých částí Afriky. Nutno upozornit na rostoucí počet muslimů narozených na britském území a dále i na všechny, kteří konvertovali k islámu v posledních letech. Většina muslimů, kteří dorazili do Velké Británie, a to hlavně ti z první generace, emigrovali ze zemí, kde se narodili, a to, z ekonomických důvodů.

3.1 První vlny imigrace

Imigrace muslimů do Británie a jejich usidlování na ostrově začíná v polovině 19.století, kdy se muslimští námořníci pocházející z Jemenu, Somálska a jižní Asie, usidlovali v přístavních městech Cardiff, Liverpool a Londýn. Následně v letech padesátých a šedesátých 20. století s velkým růstem průmyslu ve Velké Británii začaly jimi být osidlována

⁷ http://www.workpermit.com/news/2006_11_21/uk/2-year_immigration_statistics.htm, 11.7.09

⁸ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nscl.asp?id=7588>, 11.7.09

⁹ viz. poznámka pod čarou č.8

¹⁰ viz. poznámka pod čarou č.8

průmyslová města jako Londýn, Birmingham a Manchester. Města, která přitahovala stále větší počet muslimských imigrantů.

První velká vlna imigrantů, po konci druhé světové války, přišla ze západních ostrovů Indie, a to na konci 40. let. Migrace z indického subkontinentu byla mnohem pomalejší a týkala se stovek mužů, kteří pracovali s příslušníky britské námořní pěchoty během války. V průběhu 50. let fungovali přímo „cestovní agenti“, kteří hledali práci rodinám muslimských imigrantů. Jen oni dopomohli k emigraci každoročně asi 10.000 lidem z indického subkontinentu. (ANWAR MOHAMMAD, "Muslims in Britain", in *Muslim Minorities in the West*, Institute of Muslim Minority Affairs, London, 1995, str.37-49)

3.2 Počáteční následky imigrace

První následek této imigrační exploze byly britské restriktivní zákony o imigraci přijaté v letech 1961 a 1962. Imigrační zákon z roku 1962 byl přímou reakcí na velkou veřejnou diskusi o stanovení počtu „barevných“ imigrantů. „V této diskusi“, prohlašuje prof. Dawud Noibi, „jsme mohli zaznamenat rasistické pohnutky, spojené s percepcí, že Velká Británie by upustila od svých imperialistických aktů. Debatě také předcházelo několik fyzických útoků s rasovým podtextem, připomeňme Notting Hill (Londýn) a Nottingham v roce 1958. Během následujících osmnácti měsíců, během kterých se hovořilo o politice a zákonech, které by se měli přijmout, byla Británie vystavena obrovské imigraci, a to hlavně z indického subkontinentu. Tato migrační vlna byla také podpořena téměř chybějící kontrolou na hranicích, a to jak ve vlasti, tak ve Velké Británii.“¹¹

Nejčtenější skupiny muslimů pocházejících z indického subkontinentu byli z Pákistánu, především z nejchudších zemědělských částí jako Mirpur, z jižního Kašmíru a z Cambellpur v severovýchodním Punjabu. Další početně méně významné skupiny emigrovaly ze severozápadních hranic u Afghánistánu. V případě Mirpur uvedu jednu kauzu, která usnadnila imigraci do Velké Británie. Byla to výstavba hráze v Mangla, která začala v roce 1960 a po dokončení přehrada zaplavila více než 250 vesnic. Tímto způsobem byli tamní obyvatelé donuceni emigrovat do ciziny a jako cílovou destinaci si z pochopitelných důvodů vybírali

¹¹ poznámky z pracovního deníku

Velkou Británií. Ve východním Pákistánu (z něhož následně vznikl Bangladéš) byly největší počty imigrantů byly z oblasti Sylhet a z přímořského regionu poblíž města Chittagong.

V roce 1968 byla stanovena další imigrační restrikce, co se týká imigrace, právo na pobyt pozbyli ti, kteří navzdory britskému pasu nemohli prokázat příbuzenské vztahy ve Velké Británii.

Skupinu s islámskou mentalitou, kompletně jinou od ostatních přistěhovalců, kteří se usídlili ve Velké Británii tvořili Turci a Kypřané. Počet imigrantů z Kypru začal přibývat v první polovině padesátých let a kulminoval ve dvouletí, ve kterém se vytvářel imigrační zákon z roku 1962.

Jiné menší skupiny dorazily z Malajsie, západní a jižní Afriky, Nigérie, Maroka a Jemenu. Přitažlivost Londýna jako centra politiky a obchodu přitáhla pozornost také nemalých skupin z Iránu a arabského světa. (NIELSEN, *Muslims in Western Europe*, Edinburgh University Press, 1992, str. 27)

3.3 Základní charakteristika muslimské imigrace

Muslimská imigrace a usidlování z padesátých let, vykazovaly jiné znaky než imigrační vlna z konce 19. století a prvních let 20. století. Je jiná nejen co se týče původu, ale i velikosti migračního pohybu a, i pro geografické a náboženské pozadí imigrantů. Oproti muslimskému usidlování v docích přístavních měst 20. století, tato nová migrace je charakterizovaná usidlováním ve velkých průmyslových městech ve vnitrozemí. K tomu prof. Noibi uvádí „po druhé světové válce, díky rychlému ekonomickému růstu a poválečným rekonstrukcím, ve Velké Británii, jako ve zbytku Evropy, chyběla nejvíce pracovní síla, a kolonie zemí se tak staly nejlepšími dodavateli pracovníků. Do této doby se Velká Británie snažila přitáhnout pozornost pracovníků z ciziny a využila své historické propojení s Indií a Pákistánem. Mimo jiné v poválečném období, s vytvořením nových nezávislých států, Pákistánu a Bangladéše, tyto země musely podstoupit vážné ekonomické problémy, sociální a politické, které se snažily vyřešit usnadněním emigrace velkých skupin populace. Čili co se týče náboženského

pozadí, oproti arabským skupinám s vyznáním sufi, indičtí a pákistánští muslimové byli více ovlivněni náboženskými skupinami jako Džamat-i-Islámiah a Tabligh Džamat.¹²

Analyzujeme-li historii muslimů ve Velké Británii, je možné identifikovat příčinu prvních migrantů z let padesátých a šedesátých – byly to ekonomické důvody. Většina z těchto prvních imigrantů přijímala dělnické profese z důvodu, že měli jen základní vzdělání a neuměli anglicky. Projevili minimální snahu se naučit anglický jazyk. Dorazili do Velké Británie s osobním zájmem vrátit se do svých zemí původu po několika letech pobytu. Dominantní charakteristikou muslimské imigrace ve své složitosti byla, že na počátku se týkala jen mužů, za kterými následně dojely manželky a rodiny. V letech šedesátých a sedmdesátých se krátkodobé návštěvy manželek a rodin přeměnily v dlouhodobé pobyty. Následná druhá generace nechtěla na sobě nosit nálepkou imigranství, a tak brala Velkou Británii jako vlastní zem. Tato rostoucí tendence k dlouhodobému pobytu dala vzniknout různým etnickým, socio-ekonomickým a náboženským organizacím, které se měly starat o potřeby nejrozličnějších komunit. „Muslimové“, jak nás informuje prof. Noibi, „začali opěvovat své kulturní a náboženské tradice, začali stavět mešity a poskytovat náboženskou výuku svým dětem. V každém případě, když Velká Británie vydala v roce 1962 Commonwealth Immigration Act, aby tak ukončila politiku otevřených dveří, mnozí se urychleně přesunuli na ostrov, jelikož měli strach z větších kontrol ze strany britské vlády.“¹³ Zákon z roku 1962 stanovil také jiný systém regulace zaměstnávání, založený na kontrole kvalifikovanosti a zručnosti pracovníka, čímž bylo obtížnější obdržet pobyt ve Spojeném království. Migrace značného počtu pracovníků zaměstnaných ve Velké Británii byla následkem vícero povolení k pobytu pro muslimy a nárůstů různých komunit, pro které byly hlavními tématy k diskusi náboženství a výchova. (VERTOVEC, "Muslim, the State and the Public Sphere in Britain" in *Muslim Communities in the New Europe*, Garnet Publishing Limited, London, 1996., str. 61)

¹² poznámky z pracovního deníku

¹³ viz. poznámka pod čarou č.12

4.0 Demografické charakteristiky a sociální postavení

I přes fakt, že ve Velké Británii žije více než 1,5 milionů muslimů¹⁴, nejsou komunity muslimů rozmístěny rovnoměrně po celé zemi. Usidlování muslimů ve Velké Británii byl naprosto nepravidelný geografický fenomén. Nejvíce muslimských imigrantů směřovalo do velkých měst. Skoro polovina muslimů, kteří jsou ve Velké Británii, žije v Londýně a okolí. Ve West Midlands, Yorkshire a v okolních oblastech Manchesteru žijí asi dvě třetiny zbylé poloviny muslimské populace. Co se týká West Midlands, tři čtvrtiny pákistánské a bangladéšské komunity žije ve městě Birmingham, a to je osm procent obyvatel celého města. V hrabství Yorkshire se největší muslimská komunita nachází ve městě Bradford.

I etnické rozmístění je dost nepravidelné. Turci s Kypřany žijí exkluzivně v oblastech severu a jihovýchodu Londýna, zatím co největší komunity Bengálců se usídlily ve východní části města Oldham a Bradford. Londýn hostí také velký počet Arabů a Íránců, s výjimkou Yemitů, kterých je velký počet ve městech Cardiff, Liverpool a Birmingham. Mimo Londýna je jediná velká koncentrace Indů ve West Midlands. Pákistánci jsou naopak usídleni stejným poměrem všude. Z této stručné mapy muslimských komunit ve Velké Británii se dá vypožorovat, že Londýn hostí různé komunity, různého původu, zatímco ve zbytku země jsou muslimské komunity hlavně z indického subkontinentu. (ANWAR MOHAMMAD, *Muslims in Britain: 1991 Census and Other Statistical Sources*, Centre for the Study of Islam and Christian, London, 1993. str.12)

4.1 Systém usidlování muslimů

Výběr místa usídlení byl vždy velmi propojen s možností obdržení pracovního místa. Stejně tak rodinné vztahy, přátelství a proces migračního řetězce přispěly ke koncentraci muslimských přistěhovalců. I oni se dostávají do typických problémů velkých měst: nezaměstnanost, špatné ubytování, nedostatek škol. Navíc se muslimové musí potýkat s několika nevýhodami rasového typu, s předsudky a s místní diskriminací jinými etnickými menšinami žijících ve Velké Británii.

¹⁴ viz. poznámka pod čarou č. 7

Migrace muslimů do Británie, jak bylo již řečeno, byla na počátku mužskou záležitostí, ale s příchodem pracovníků ze subkontinentální Indie se proporce mezi populací mužskou a ženskou dost změnila, což umožnilo vytvoření nových rodin.

Muslimské rodiny jsou většinou početnější než rodiny nemuslimské. Například podle dat z Labour Force Survey z roku 1985 60% pákistánských a bengálských rodin má pět a více členů rodiny, zatímco 9% z 60% zbytku populace má 9 členů rodiny. Vícečetnost rodiny je možná dána nízkým věkem muslimské populace ve Velké Británii. Jen 3% muslimské populace je v důchodovém věku, oproti 19% zbývajících britské populace. Oproti tomu, skoro 70% Bengálců a 64% Pákistánců má věk nižší třiceti let. Tabulka, která následuje, zobrazuje věkové rozdělení etnických menšin.

PROCENTA MUŽSKÉ POPULACE

PROCENTA ŽENSKÉ POPULACE

VĚK	-16	16-29	30-44	45+	-16	16-29	30-44	45+
Narozeni ve VB	21	23	21	35	19	21	20	40
Indové	32	24	24	20	31	30	23	16
Pákistánci	42	22	20	16	43	28	17	12
Bengálci	50	19	10	21	50	23	19	8
Afričané	28	30	27	15	24	32	30	14
Číňané	30	28	26	16	28	23	34	15
Arabi	18	36	28	18	25	35	24	16
Jiní	28	28	29	15	26	28	30	16

Asi 42% pákistánské a 31% bengálské populace, která dnes žije ve Spojeném království, se narodila ve Velké Británii. V posledních letech se procento muslimských dětí narozených na

ostrovech velmi zvýšilo. (ANWAR MOHAMMAD, *Muslims in Britain: 1991 Census and Other Statistical Sources*, Centre for the Study of Islam and Christian, London, 1993. str. 35-36)

Domnívám se však, že toto rapidní stoupání porodnosti souviselo s první vlnou imigrantů, dnešní muslimi žijící ve Velké Británii by nejspíše neměli tak vysoké hodnoty.

4.2 Zaměstnanost muslimů

Pozice muslimské populace na trhu práce představuje základní aspekt k pochopení jejich umístění v britské společnosti. Typ práce, kterou vykonávají, nejen určuje jejich příjem, ale pomáhá i v rozhodování, ve kterém území města budou žít, které školy budou navštěvovat jejich děti, jak se integrují s nemuslimskou populací, jaké jsou jejich možnosti účasti na veřejnému životu, neboli jejich komplexní situace ve společnosti.

Muslimové jsou zaměstnaní hlavně v manufakturním průmyslu, zvláště v oblastech textilu a metalurgie. Každým rokem sílí počet muslimských obchodníků, lékařů, kteří pracují v Národní zdravotní službě, učitelů, inženýrů a jiných typů profesí. Příspěvek muslimů a jiných etnických menšin britské ekonomice je velký a dle mého názoru se bude tento podíl v budoucnu zvyšovat, a to vzhledem k nízkému průměrnému věku muslimské populace. Nutno dodat, že míra nezaměstnanosti mládeže je stále vysoká, a v tom se mladí muslimové naprosto odlišují od těch britských. Dle zprávy vydané Ministerstvem práce v „Employment Gazette“ v roce 1990¹⁵, je mezi mladými muslimy, ve věku 16 až 24 let jedna osoba ze tří nezaměstnaná; zatím co mezi mládeží narozenou ve Velké Británii je poměr jedna ku šesti. Dle článku je míra nezaměstnanosti mládeže etnických menšin stále mezi 60-70%.

Celkově se dá říci, že muslimští pracovníci žijí v mírně horších ekonomických podmínkách než britští pracovníci. Důvody tohoto by se daly hledat v rasové diskriminaci, která vytváří velké číslo nezaměstnanosti a špatně placenou práci. Dále dle dat Ministerstva práce, jen 11% muslimských pracovníků je v kategorii profesionálů, oproti 19% britských pracovníků a 20%

15

http://books.google.cz/books?id=WOUDNxYa0z8C&pg=PA203&lpg=PA203&dq=Department+of+Employment+v+Employment+Gazette+v+roce+1990&source=bl&ots=UPIwMxZ_Vs&sig=hg-1Sftre7akohTtcensZVR7zRk&hl=cs&ei=uJyLSsqMHlu4sgavm9HNDg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3#v=onepage&q=&f=false

vyznavačů hinduismu. K tomu se 80% muslimů žíví manuální prací, v případě Britů je to 46% a u hinduistů 51%¹⁶.

4.3 Nárůst muslimské populace

Jako ve většině jiných států Evropy i ve Velké Británii není kladen důraz na statistiky týkající se náboženského vyznání. Populace je především měřena kritériem místa narození více než národností. A jelikož velká většina imigrantů ze zemí Commonwealthu měla skoro automaticky britské občanství, je místo narození důležitým indikátorem. Každopádně, vně takovéto skupiny nalezneme také britské občany narozené v koloniích, kteří se následně vrátili do rodné vlasti, takže existuje mírné zkreslení při sčítání národů před rokem 1981. Od roku 1981 tento typ populace přestal ovlivňovat sčítání a ve stejnou chvíli bylo možno identifikovat děti imigrantů, narozených ve Velké Británii. Na základě těchto skutečností je tedy možné číst data ze sčítání muslimů ve Velké Británii v roce 1981:

Pákistánci - Bengálci	360.000
Indové	130.000
Malajsani	23.000
Arabové	50.000
Iráčané	20.000
Turci	5.000
Turečtí Kypřané	40.000
Afričané z východu	27.000
Nigerijci	15.000

Následně ten z roku 1991, který upravil data z předešlého sčítání:

¹⁶ viz. poznámka pod čarou č. 15

Bengálci	64.000
Indové	184.000
Pákistánci	500.000
Malajsani	30.000
Arabové	121.000
Iráčané	50.000
Turci	21.000
Turečtí Kypřané	50.000
Afričané z východu	99.000
Nigerijci	25.000
Jiní	30.000

Za těmito nárůsty se schovávají některé faktory, které usnadnily imigraci do Velké Británie. Navýšení iránských imigrantů a Arabů reflektuje vření těchto států počátkem 80. let, zvláště bych chtěl podtrhnout revoluci v Iránu (1978-1979), válku mezi Iránem a Irákem (1980-1988) a civilní válku v Libanonu (1975-1989).

Co se týče náboženské orientace, je nutno dodat, že většina muslimů žijících ve Velké Británii jsou sunnité ale je zde také asi 25.000 šiitů pocházejících z Iránu. (ANWAR MOHAMMAD, *Muslims in Britain: 1991 Census and Other Statistical Sources*, Centre for the Study of Islam and Christian, London, 1993, str. 13-15)

4.4 Konverze k islámu

Za zmínění stojí konvertování¹⁷. „Ve Velké Británii“, jak nás informuje Dr. Muhammad Usanah, „konvertování k islámu nebylo nikdy tak významné, jako tomu je v jiných státech Evropy. Počet Britů, kteří konvertovali k Islámu, může být mezi 3.000 – 5.000 osob, i když toto číslo vypadá, že bude mít velký nárůst. Není možné ale přesně vyčíslit, kolik lidí konvertovalo. Zprv - aby člověk byl muslimem, nemusí být zapsaný v mešitě nebo islámské organizaci, jako Islámské kulturní centrum v Londýně, které vydává certifikát konverze; zadruhé protože konvertování jsou po celém území a nežijí v komunitě.“¹⁸

Pro velkou část konvertovaných bylo rozhodujícím faktorem ke konverzi buď samostatné poznání islámu, nebo osobní kontakty s příslušníky této náboženské menšiny. Mnoho žen se stalo muslimkami po sňatku s Arabem či Pákistáncem. Nutno připomenout, že svatba s muslimem nevyžaduje konverzi ženy, jelikož islámské zákony to muži povolují. Proporce mezi konvertovanými muži a ženami je skoro stejná. Většina z nich je zastoupená čtyřicátníky nebo padesátníky, kteří patří ke generaci „hippie“ během let šedesátých a sedmdesátých. Znechucení západním materialismem se přiblížili k islámu, aby našli spirituální osvícení a někteří z nich dokonce obsadili důležité posty v muslimské komunitě.

„Muhamed řekl ‚světlo Islámu vyjde na západě‘ a domnívám se, že se to právě děje“, vysvětluje Alya Hadru, psychologka narozená v Americe, která konvertovala před patnácti lety. „V dnešním světě jsou křesťané zklamaní. Víra už je dostatečně nepodpoří; vyznání, ke kterému se hlásí, je zahlceno jednou krizí za druhou, nejistotami, pochybnostmi. Islám, pevný ve svých základech, se nikdy nemění a pro mnohé toto představuje jedinou záchranu.

Islám je světové náboženství, které jde dál - za národní nebo etnické hranice. Britové, kteří k němu konvertovali, si myslí, že v muslimských zemích je islám spojením kultury a místních tradic, ale oni chtějí praktikovat islám, který by byl více „koránový“, blíže autentickým tradicím Proroka. Aby zrealizovali své pochopení islámu, někteří zkonvertovaní založili vlastní skupiny nebo hnutí. Například Yusud Islam (neboli známý zpěvák popu Cat Steven), jsou aktivně zapojeni v nápomoci islámským komunitám a konvertovaným. Yusuf Usmál organizuje jedno shromáždění, které se jmenuje Islámská beseda, a to každou sobotu

¹⁷ Náboženská konverze je označení pro proces, kdy člověk přijal novou náboženskou identitu nebo změnil dosavadní vyznávané náboženství, v tomto případě britové konvertovaní k islámu.

¹⁸ Poznámky z pracovního deníku

odpoledne v Islámském kulturním centru v Londýně. To on mimo jiné otevřel Islámskou základní školu, ve které je hodinám náboženské výchovy věnováno hodně času.“¹⁹

4.5 Osobní pohled na interpretaci Islámu

Můj osobní náhled mě nutí dodat, že z pohledu sociální role a nové zkušenosti jsou domácí muslimové mnohem dynamičtější v interpretaci role islámu ve Velké Británii než muslimští imigranti, kteří mají spíše tradiční vizi, s odkazem na jejich historicko kulturní pozadí.

Místní muslimové vytvořili organizace jako Islámská strana v Británii nebo Organizace pro britské muslimy.

5.0 Muslimové a britská společnost

Během posledních deseti let se muslimové žijící ve Velké Británii stále více zviditelňovali. Tato větší percepce muslimské přítomnosti je přímým následkem minimálně dvou procesů:

- vytvoření organizace a formulace politiky britských muslimů.
- přesvědčení mezi mnohými ne-muslimy, že „islámský fundamentalismus“²⁰ by mohl představovat vážnou hrozbu demokratickým hodnotám a sociálnímu systému Západu.

5.1 Požadavky muslimů

Britští muslimové obsadili mediální scénu poprvé počátkem osmdesátých let 20. století s celou sérií diskusí např. diskuse o poskytování jídel halal²¹ do škol a jiných veřejných struktur, jako věznice a nemocnice. Dle Dr. Usanaha muslimské organizace silou požadovaly na místních správách a kompetentních autoritách zajištění těchto dodávek a požadavkům muslimů byla věnovaná velká pozornost ze strany masmédií. Nastíněný problém nespočíval v

¹⁹ viz poznámka pod čarou č. 18

²⁰ Fundamentalismus (z latinského *fundamentum* - základ) je urputné lpění na základních principech. Je protikladem modernismu.

²¹ Halal je termín znamenající „povolený“. Označují se tak podle islámské tradice všechny činnosti které jsou povoleny podle muslimského práva. V nemuslimských zemích se tak nejčastěji označují potraviny které mohou muslimové konzumovat. Podobné zásady platí v judaismu, kde se používá termín košer.

zajištění potravin halal, ale v tom, že islámský rituál porážky dobytka byl odmítnut veřejností jako příliš krutý, neboť zvíře při něm zůstává při vědomí i v momentě podřezávání krčních krkovic. Největšími odpůrci tohoto požadavku muslimů byli animalisté, kteří byli proti takovým metodám porážky dobytka, a nacionalisté pravého bloku, kteří byli proti zvykům a tradicím různých etnických menšin. I přes tento odpor zůstalo právo muslimů porážet dobytek dle vlastního rituálu zachováno a dodávání potravin halal do všech typů veřejných institucí se brzy stalo běžnou záležitostí. Pokud jde o dodávání masa halal, může se dnes Velká Británie chlubit jedním z nejliberálnějších režimů celé Evropy.

I po skončení kampaně za potravu halal zaujímaly požadavky muslimských organizací významné místo ve veřejných debatách a od poloviny osmdesátých let se začaly muslimské organizace volat i po úpravě výuky a fungování státních škol. „To se shodovalo“, pokračuje Dr. Usanah, „s obdobím, kdy myšlenka multikultury hrála primární roli ve výchovných strategiích britských škol.“²²

5.2 Případ Honeyford

V těch letech vstoupil do diskusí veřejnosti problém, který byl nazván „případ Honeyford“²³, kolem něhož se vytvořila zajímavá debata. Podstatou této věci bylo prohlášení Raye Honeyforda, ředitele školy, uveřejněné v ultrakonzervativních novinách, v němž tento vyjádřil nesouhlas s množstvím asijských studentů na britských školách. Toto dvojznačné vyjádření vyvolalo živou debatu na multiplicitu aspektů menšin v britské společnosti. Začalo se diskutovat o asimilačních strategiích, o kultuře pluralismu a jestli je správné, že ředitel školy, rasista, by měl být odpovědný za velký počet asijských studentů. Po celou dobu trvání debaty muslimové v Bradfordu organizovali veřejné demonstrace a požadovali Honeyfordovo odvolání. Ten byl nakonec tamním úřadem donucen požádat o předčasný důchod. Od této chvíle se školní výchova stala debatou číslo jedna, a to nejen mezi muslimy, ale i v britské společnosti.

Pozornost od této kauzy vzápětí odvedena, „případem Rushdie“, která vyšla najevo bezprostředně po vydání knihy „Satanské verše“ autora Salmana Rushdie a která poukazovala na přítomnost muslimů ve veřejné britské sféře. Význam, který masmédia tomuto případu

²² Poznámky z pracovního deníku

²³ Ray Honeyford, ředitel základní školy v Bradfordu, článek: <http://aad.english.ucsb.edu/docs/Halstead2.html>, 10.6.09

přikládala, vedl ve Velké Británii ke změně pohledu na islám. Uvedená kniha byla vydána v září roku 1988²⁴. 11. října téhož roku byla ustanovena komise pro islámské záležitosti ve Velké Británii²⁵, aby bojovala proti publikaci této knihy. Anglicko-indický spisovatel Salman Rushdie byl označen komisí za odpadlíka. Západní tisk vzal hned zaslé, aby podtrhl „nevzdělanost“ a „netoleranci“ islámské kultury, která chtěla zabránit svobodě vyjadřování. Rozsudek smrti (fatwá), který nad spisovatelem vydal Chomejní 14. února 1988 na spisovatele vynesl ajatoláh Chomejní, nejvyšší vůdce Íránu a vypsání odměny 2 milionů liber za jeho hlavu, kterou věnovalo sdružení „15 Khordad“ bylo pokládáno za další důkaz netolerance islamistů.²⁶ Islám byl znovu vybarven jako vážná hrozba, která zaútočila na britské území. K věci se vyjádřila i anglická královna, která bránila spisovatele. Muslimové žijící ve Spojeném království se tímto vyjádřením cítili velmi uraženi. Navíc muslimskému pohledu na věc bylo dáno minimum prostoru. Dr. Hans Kundnani prohlásil, že „svět, ve kterém masmédia řešila ‚věc Rushdie‘ vytvořila tak, aby vzešel negativní pohled na muslimské komunity, sdružené v jejich anti-moderních hodnotách a nebezpečné pro jejich vášně. Obraz, který byl vnímán jako boj národních ideologií ‚britskosti‘ spojeným s konceptem ‚svoboda‘ a ‚lidská práva‘.“ Od roku 1990, i když zcela nechtěně, se islámská kauza stala jedním z projednávaných bodů národní britské politiky.²⁷

5.3 Jiné případy

Dne 24. září 1998 íránský prezident Mohammed Chatámí, stoupenec nové politické debaty v Íránu, který měl pokořit tradicionalisty, prohlásil Spojeným národům, že „případ Salman Rushdie je uzavřený“²⁸. Íránská vláda prakticky nenávratně prohlásila, že se distancuje od odměny, která byla vypsána na hlavu spisovatele. Toto neznamenal, že by se Rushdie mohl vrátit do svého svobodného života, tedy alespoň prozatím. Jelikož fatwá může být teoreticky odvolána jen osobou, která ji vyhlásí, a náboženský duchovní ajatoláh Chomejní již nežije, nebude fatwá nikdy zrušena, a to ani íránskou vládou i bez vůle Teheránu tedy Rushdie zůstává potencionálním terčem každého islámského fanatika a nadále se bude muset obávat o

²⁴ <http://www.reflex.cz/Clanek7343.html>, 14.6.09

²⁵ UK Action Committee on Islamic Affairs, http://www.salaam.co.uk/themeofthemonth/september03_index.php?l=1, 12.6.09

²⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Ruhollah_Khomeini, 12.6.09

²⁷ poznámky z pracovního deníku

²⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Khatami>, 12.6.09

svou bezpečnost. O závažnosti této hrozby svědčí i fakt, že aerolinky British Airways zakázaly Salmanu Rushdieho z bezpečnostních důvodů využívat její lety.²⁹

Poté, kdy utichla debata kolem Salmana Rushdieho (přestože je jasné, že případ nebyl skončen definitivně), se muslimské komunity dostaly do popředí světového zájmu během války v Perském zálivu. Jelikož všichni muslimi, tedy i ti žijící ve Velké Británii, byli všeobecně považováni za spojence fundamentálního hnutí proti Západu. Poctivost britských muslimů zeslabována ve spojení s Irákem.

„Pozice muslimů v britské veřejné sféře“, říká prof. Noibi, „se vytvořila společně s multikulturními ideologiemi s ‚politikou rozdílu‘, která nevýslovně směřuje ke stanovení nebo stereotypizování různých kulturních identit a komunit. Proto je muslimská komunita jmenována mnohdy uprostřed této sféry. Pozdější osmdesátá léta a počátky devadesátých let byly charakterizovány, co se týká veřejné sféry na mezinárodní úrovni, od vzniku ne dobře definovatelného globálního hnutí, pojmenovaném „islámský fundamentalismus“³⁰, charakterizovaný, dle některých, jako hnutí teroristické, s rétorikou anti-západní a s pocity antimoderními a antiliberálními. Základní pojmy „kultury“, dle kterých na osoby pocházející z jednoho místa, je nahlíženo jako celek se stejným sociálním cítěním, stejným chováním a stejnými hodnotami, takovýto „omezený“ náhled dává téměř vždy špatný výklad, že islámská komunita by měla mít stejné charakteristiky jako fundamentalistické hnutí v severní Africe a na Středním východě. Muslimští fundamentalisté vydávají politické požadavky a jsou jednoznačně považováni za hrozbu sociální i politickou na celém Západě. I britští muslimové mají politické požadavky, takže i oni jsou považováni za hrozbu jako fundamentalisté. Ale pokud bychom se blíže podívali na druh požadavků, které mají britské muslimské organizace, je evidentní, že většina z nich požaduje jen svobodné dodržování jejich občanských práv, stejně tak jako celá britská společnost. Ale pokud tyto požadavky pochází od muslimů, kteří jsou v kolektivním hledáčku viděni jako ti ze Středního východu, nejsou podáváni za to, čím opravdu jsou.

Krátká analýza různých strukturálních uvážení, diskriminačních aspektů a mnoha možností může být nápomocí k pochopení pravého zrodu požadavků vydaných sdruženími ve Velké Británii.“

²⁹ http://www.thaindian.com/newsportal/india-news/revealed-rushdies-shelter-from-the-storm_100155859.html, 16.7.09

³⁰ viz 5.1 – Požadavky muslimů

6.0 Diskriminace a legislativa

Většina muslimů přítomných ve Spojeném království jsou občané Velké Británie - až 50% z nich se narodilo ve Velké Británii a mnozí další vyrůstali v této zemi a zůstali zde na trvalo. Důležitou otázkou je, zda se o muslimech žijících ve Velké Británii dá mluvit jako o integrovaných. Je získání britského občanství vrchol pomyslné pyramidy integrace? Muslimové žijící ve Velké Británii očekávají, že s nimi bude nakládáno stejným způsobem jako s Angličany, nicméně jsou nuceni podstupovat rasovou diskriminaci ze strany části britské společnosti. Zdá se, že tento koncept rasové diskriminace byl přenesen především na muslimy druhé generace, neboli na ty, kteří se již narodili ve Velké Británii. Výsledkem je hluboká propast mezi muslimy nebo jinými etnickými menšinami a mladými britskými občany. (VERTOVEC, PEACH, *Islam in Europe : The Politics of Religion and Community*, Basingstoke 1997, str. 50) Zdá se také, že mladí muslimové nejsou připraveni tolerovat svou bezvýhodnou pozici vně britské společnosti. Jejich rodiče, kteří emigrovali z jejich rodných zemí, aby se dostali na pobřeží Spojeného království, byli možná ochotni tolerovat a přijmout rasovou diskriminaci, a to za cenu toho, že mohli využít ekonomické možnosti nabídnuté jim Velkou Británií. Mladí muslimové však k diskriminaci zaujímají jiný postoj. Pokud se na ně útočí z rasových důvodů, mladí muslimové reagují neústupně.

Někteří tvrdí, že muslimové pobývající ve Velké Británii žijí v izolovaných podmínkách, pokud jde o náboženství a tradice. Z ekonomického a politického pohledu však vyplývá, že jsou dobře integrováni v britské společnosti. Předvádějí schopnost adaptace v sociálních sférách této země bez ztráty islámské identity.

6.1 Kodex islámského života

V různých obdobích historie islámu bylo mezi jeho vystudovanými stoupenci vedeno několik debat o tom, jak by měl muslim žít v nemuslimském státě. Z koránu vyplývá, že by se měl snažit zanechat své obydlí a přestěhovat se do státu pod muslimskou vládou. Praxe je však jiná, a proto se nabízí otázka – mají muslimové v nemuslimském státě pokračovat v životě pod muslimskými pravidly a pokud ano, za jakých podmínek?

Muslimské komunity jsou stabilnější, než tomu bylo dříve v minulosti. Muslimové často trpěli - za své náboženství, za svou kulturu a za své požadavky byly mnohdy zaměněny

informačními médii a většinou populace. Pro odlišné názory byly v médiích označovány za fanatiky a jako hrozba pro britskou kulturu a hodnoty britské společnosti. Takovýto názor je zajisté zkreslováním reality.

Protimuslimská propaganda naznačuje, že některá část populace by ráda viděla muslimy kompletně „asimilované“. Ale za „asimilaci“ považují vzdání se vlastní kultury a jazyka. Faktem je, že pro muslimy výchova, kultura, jazyk, rodinné vztahy a náboženství představují jednotný propojený celek. Tedy musíme brát v potaz obtíže, které se vyskytují ve spojení s jejich vírou a obranou jejich islámské identity v prostředí, které není muslimské, v prostředí, které je někdy nevraživé. (VERTOVEC, PEACH, *Islam in Europe : The Politics of Religion and Community*, Basingstoke 1997, str. 36)

„V posledních letech“, říká Dr. Kundnani, „nárůst formy rasismu, specificky anti-muslimského, ukázal, že jsou třeba nové zákony.“ Není pochyb, že „případ Rushdie“³¹ upozornil na několik střetů muslimů s britskou legislativou.³²

„Případ Rushdie“ zvýraznil také další problémy, nabídl celému světu negativní pohled na muslimy, který byl zvýrazněn vyjadřováním masmédií. Útoky na mešity a na obydlí muslimů se vyskytly v Bradfordu, Sheffieldu a ve východní oblasti Londýna. Muslimští studenti se stali obětmi xenofobních nadávek. Krátce řečeno, „případ Rushdie“ představuje velkou výzvu konceptu multirasy a multikultury. Následkem této situace členové muslimských komunit dosáhli utvrzujícího se vědomí ohledně důležitosti jejich volebního hlasu a začali se více účastnit britského politického života.

6.2 Pohled odborníka na různé interpretace pravidel Islámu

Jak prohlašuje prof. Noibi: „Je určité ironické, že muslimští aktivisté se snažili bez úspěchu napadnout ‚Satanské verše‘ na základě misteriózních britských zákonů o rouhání, zákonů, které by odsoudily takové aktivisty za heretiky. Dle islámského zákona by neuspěli - klasičtí právníci by jim řekli, že žijí v Dar al-Harb, jejich povinností není podporovat čest islámu v soudech nevěřících, ale mají emigrovat do státu, kde je stále aplikováno Božské právo.“³³ Tato úvaha vyobrazuje element kontrastu pro stejná práva, aby mohl právník aplikovat britské zákony o rouhání (původem křesťanské) také na islám. Muslimové, ve jménu samotného

³¹ viz 5.2 Případ Rushdie

³² poznámky z pracovního deníku

³³ viz poznámka pod čarou č. 32

islámu musí přerušit svou kampaň na podporu islámu na Západě a musí se ihned vrátit do muslimských zemí. Tato vize má evidentní základy v klasickém islámském právu, ale mnozí islámští aktivisté se domnívají, že může být výborně aplikována i v současném světě.

6.3 Aktuální diskriminační zákony ve Velké Británii

Prozatím ve Velké Británii neexistuje žádný zákon, který by chránil muslimy před různými formami diskriminace. Proto využijeme důležité pomoci, kterou nám dal Jon Carr, advokát právního studia v Londýně z kanceláře Boodle Hatfield Solicitors, který se už několik let zabývá problémy náboženských a etnických menšin. „Důležitý dekret vydaný Horní sněmovnou roku 1983 (dekret vznikl po případě Mandla proti Dowell-Lee, jednalo se o školního ředitele, který odmítal nechat vstoupit do školy studenta sikh, když měl na hlavě turban) stanovil, že sikhové a židé jsou považováni za „etnické skupiny“, a spadají tak pod ochranu nařízením pro rasové vztahy z roku 1976. Další případ (Nyazi proti Rymans Ltd., kde se jednalo o to, že ředitel společnosti zakazoval zaměstnancům pauzu na velebení Id al-fitr) stanovil, že muslimové netvoří analogickou kategorii, a tedy nejsou chráněni výše zmíněným zákonem. Implikace tohoto dekretu byly evidentní v případě z roku 1991 (Komise pro rasovou rovnost proti Precision Engineering Ltd.), kde se jednalo o tom, že zaměstnavatel veřejně prohlásil, že nebude zaměstnávat muslimy, jelikož je považuje za „extrémisty“. Byl prohlášen za vinného jen za nepřímou diskriminaci proti asiátům (jelikož britští muslimové jsou asijského původu), zatímco jeho antimuslimské smýšlení potrestáno nebylo. Blíže k přítomnosti - muslimští pracovníci jednoho mlýna v Yorkshire prohlásili, že je s nimi zacházeno hůře než s ostatními pracovníky, pokud jde o úkoly, plat a dovolené.“³⁴

6.4 Organizace proti rasové diskriminaci

Díky podporám organizací a informačním orgánům muslimů Komise pro rasovou rovnost³⁵ navrhla podmínky, které by měly tuto situaci vyřešit. Tyto podmínky obsahovaly také požadavek vydat speciální zákony (po vzoru Sev. Irska) o náboženské diskriminaci a o navádění k náboženské nenávisti, podobné již existujícím zákonům o rasové diskriminaci a navádění k rasové nenávisti. Vzala se také v úvahu potřeba změny v zákoně o rouhání – dodnes je tímto zákonem chráněno pouze křesťanství. „Komise rasové rovnosti a ostatní“ prohlašuje Dr. Kundnani, „mají za to, že zákon o rouhání by měl být rozšířen na všechny

³⁴ poznámky z pracovního deníku

³⁵ viz poznámka pod čarou č.4 kap. 1.

ostatní víry nebo zcela zrušen. Mnozí muslimové preferují první možnost, jelikož tímto způsobem by se daly odstranit kopie knihy ‚Satanské verše‘ z regálů britských knihoven.“³⁶

7.0 Mešity a organizace

Ve Velké Británii neexistuje žádné obecné opatření, které by se dalo aplikovat na různé náboženské komunity. Neexistují platná vládní opatření pro všechny. Různé náboženské společnosti fungují díky právním normám, specifickými pro každý kostel. Existuje dobře stanovená podmínka od anglické církve a skotské církve, první anglikánské a druhé presbyteriánské. Nejvyšším představeným obou církví je britská královna. Ostatní kostely fungují díky speciálním legislativním aktům vydaných Parlamentem. Nejnovější důležitý zákon je představen jako zákon parlamentu z roku 1972, který stanovil sloučení kongregačních církví a presbyteriánské církve z Anglie a Walesu v církev reformovanou jednotnou. Na jedné straně to znamená, že tradiční náboženské komunity a židovské komunity mají historická privilegia. Na druhé straně to také znamená, že jejich svoboda působení je limitovaná sérií pravidel, která by chtěli mnozí členové zrušit.

Během šedesátých a sedmdesátých let 20. století se místní autority v celé Velké Británii, bez ohledu na jejich politickou orientaci, bránily poskytování velkých ekonomických dávek různým etnickým menšinám. Změna přišla v osmdesátých letech, kdy se vznikem debat o multietnicitě vznikl nový politický směr, který naopak prosazoval větší finanční podporu etnickým a náboženským menšinám. (VERTOVEC, PEACH, *Islam in Europe : The Politics of Religion and Community*, Basingstoke 1997, str. 63)

7.1 Pravidla a zákony k výstavbě mešit

Dnes působení islámských menšin upravuje zákon o charitě³⁷. Organizace spadající pod tento zákon mohou vznikat bez nutnosti registrace, ale v takovém případě neobdrží žádnou finanční podporu od státu. Pokud se registrují, mohou získat některé materiální a daňové výhody a platí snížené daně za majetek. Většina zapsaných organizací jako nadace jsou organizace náboženské a kulturní, všechny mešity jsou tedy virtuálně nadace.

³⁶ Poznámky z pracovního deníku

³⁷ charity organization act

7.2 Charakteristika mešit

V celé Velké Británii existuje okolo 1.000 mešit; většinu z nich představuje jen několik místností a nic víc. Mešity je možné rozdělit na tři typy - první jsou malé a vznikaly hlavně po příchodu prvních imigrantů. Jsou vytvořeny z několika místností v privátních domech, a představují tak určitou etnickou a teologickou homogenitu. V každé čtvrti, ve které žijí muslimské rodiny, jsou různé mešity a někdy se jich vyskytuje vícero v jedné ulici. Mnohdy se stává, že komunity různých geografických původů žijí ve stejné čtvrti, a tak každá skupina má svoji mešitu. Druhý typ mešity je běžný a připomíná roli mešity v jejich rodné zemi neboli je to místo, kde se mohou modlit. Fungují též jako malé náboženské školy (madrasy)³⁸.

Existují pak „nové“ mešity, které mají vyhrazený prostor i pro islámská sdružení. Tento typ slouží jako prostředník mezi rodinami a zemí, která je hostí. Tyto mešity se starají o vztahy s britskou společností přes různé iniciativy: často jsou zváni vyučující a studenti ze škol, aby se účastnili přednášek v mešitě, nebo jsou zváni faráři z blízkých kostelů, aby vedli teologické debaty. Zdá se jasné, že k vedení tohoto typu mešity nestačí imám; je zapotřebí dozorčí rada, různí administrátoři a někde i pracovníci ve vydavatelstvích, kteří jsou zodpovědní za náboženské výtisky. V mešitách působí (ať už placení, či dobrovolníci), vyučující, knihovníci, sekretáři, rádci, tajemníci. I když většinou tyto mešity dostávají finanční dotace ze země svého původu, zůstávají i tak autonomní.

První mešita ve Velké Británii byla postavena v roce 1890 ve Worthing v Surrey. V Birminghamu bylo zaznamenáno přes padesát mešit, ale fungovaly ve starých budovách. Je patrné, že náboženské aktivity, které se vykonávají v mešitách, mají za to, aby se obohacovalo náboženské vědomí jejích členů a navíc posilují u muslimů jejich pocit komunity. Mešity nejsou využívány jen jako místo k uctívání, ale také jako školy pro vyučování koránu a různých mateřských jazyků, dále jako kulturní centra a sociální asistence. Mešity jsou stále více využívány jako místo pro komunitní a sociální setkávání. Mimo jiné hodně mešit obsahuje také obitoř, kde se vykonávají některé pohřební rituály. V tomto bodě je nutno se krátce zmínit o problému islámských hřbitovů. Jako ve většině evropských zemí i ve Velké Británii muslimské rodiny preferovaly pohřbívání svých blízkých v jejich rodné zemi. Je zřejmé, že tento zvyk se v průběhu let vytratil a dnes jsou i muslimové pohřbíváni na britských hřbitovech. V mnoha městech, kde je velký počet muslimské populace, byly

³⁸ Školy jsou organizované islámskými obcemi, většinou tam, kde není dostatečně zajištěno vzdělání státem. Studium ženám není umožněno na všech madrasách; a tam kde tomu tak je mají oddělené třídy.

vytvořeny hřbitovy přímo pro muslimy. Stejně ale zůstávají problémy s požadavkem pohřbit mrtvého dle muslimského rituálu, což by mělo být do 24 hodin uložením těla bez rakve. Nařízení místních autorit nepovoluje pohřbení těla do 72 hodin od úmrtí (až na výjimky), všechna těla musí být uložena do rakve; uložení do země v pohřebním rouchu není povoleno ze zřejmých hygienických důvodů.

Mešity jsou často využívány k politickým debatám. Před volbami jsou proto často navštěvovány politiky, kteří tímto způsobem shánějí volební podporu. (VERTOVEC, PEACH, *Islam in Europe : The Politics of Religion and Community*, Basingstoke 1997, str. 71-72)

7.3 Porovnání s jinými náboženskými organizacemi

Tento model organizovaných náboženských aktivit není pro muslimy ve Velké Británii výjimkou. Židé využili své synagogy jako instituce pro identifikaci s židovstvím. Poláci ve Velké Británii náleží vznešeným farnostem polským římskokatolickým. Katolíci Irové náleží ve Velké Británii římskokatolické církvi, která hrála důležitou roli v zachování tradic Irska mezi vlastními imigranty.

Vývoj mešit ve Velké Británii byl ze strany vládních autorit podrobně studován, a to během různých fází imigrace. V roce 1965 bylo registrováno 13 mešit. Od roku 1966 se každoročně zvýšil jejich počet o 7 mešit. Tato nová aktivita byla přímým následkem faktu, že různí členové rodin přijížděli za prvními imigranty. (VERTOVEC, PEACH, *Islam in Europe : The Politics of Religion and Community*, Basingstoke 1997, str. 73)

7.4 Vývoj mešit

Nová fáze začala rokem 1975, kdy bylo zaregistrováno 18 nových mešit v jednom roce. Této situaci dopomohlo částečně nové ropné bohatství v mnoha muslimských zemích. S touto fází se také pojí fakt, že část imigrantů se stále více zapojovala do místní politiky a administrativy. Od roku 1975 počet mešit každoročně narůstal nejméně o 17 a v roce 1985 přibýlo dokonce 30 mešit.

Přehled nově postavených mešit v letech 1965 až 1991 je patrný z následující tabulky:

ROK	POČET MEŠIT	CELKEM
1965	13	13
1966	5	18
1967	4	22
1968	9	31
1969	7	38
1970	11	49
1971	8	57
1972	8	65
1973	8	73
1974	8	81
1975	18	99
1976	20	119
1977	17	136
1978	21	157
1979	17	136
1980	29	203
1981	31	234
1982	21	255
1983	22	277
1984	31	308
1985	30	338

1991	262	600
------	-----	-----

Muslimové žijící ve Velké Británii se v souvislosti se stavbou mešit museli potýkat s mnoha problémy vzniklými hlavně na místní úrovni.

Pro stavby mešit je zapotřebí speciální stavební licence, kterou poskytuje místní administrativa pro nábožná místa. Mnoho let se muslimové potýkali s různými vážnými problémy, aby obdrželi výše zmíněnou licenci. Místní autority projevovaly neochotu v zapůjčení opuštěných budov, které by muslimové mohli přestavět na mešitu. Byly také proti tomu, aby mešity měly jinou funkci, než jakou mají kostely. Museli tedy čekat velmi dlouho, než místní autority pochopily, že mešity jsou využívány i jako výchovná centra a že prostory vyhrazené pro parkování aut nebyly tak důležité pro kostely, jelikož všichni věřící chodili na místo pěšky. V závěru sedmdesátých a počátkem osmdesátých let se situace změnila; příkladem je město Birmingham. V roce 1981 místní zastupitelstvo pochopilo, že potřeby různých náboženských komunit nejsou stejné pro všechny, a proto se rozhodli vydat několik zajímavých směrnic. Nově bylo možné využívat domy a jiné opuštěné budovy a přestavovat je na mešity. Byl akceptován fakt, že vně takových mešit by se vykonávaly výchovné aktivity, že imam mohl žít v jednom křídle budovy a že nebyla zapotřebí velká parkoviště pro automobily. O několik let později zastupitelé Birminghamu dali povolení Hlavní mešitě, aby mohla externími amplióny vyvolávat svolávání k polední modlitbě, což je privilegium, které má jen málo mešit v celém království. (VERTOVEC, PEACH, *Islam in Europe : The Politics of Religion and Community*, Basingstoke 1997, str. 73-74)

Poté, co mnoho mešit obdrželo stavební povolení, se snažily zaregistrovat jako náboženské místo v – tzv. Hlavním registru Anglie a Walesu, i když to nebylo právně nutné. Mešity tak jednaly především se záměrem získat daňové výhody. Registrování bylo nezbytné v případě, že mešity chtěly vykonávat platné svatby z hlediska legislativy. „Asi čtvrtina mešit ve Velké Británii“, tvrdí imam Shaker, „je oficiálně zaregistrováno jako budovy, ve kterých se dají vykonávat svatby. Počet není v každém případě vysoký, jelikož dle tradic komunity se nedělají svatby v mešitách. Většina islámských svateb se provádí v kancelářích místních

úřadů. Pro vykonání svatby v mešitě musí být přítomný člen z městského úřadu. V některých výjimečných případech je uznána svatba vykonaná muslimským úředníkem.“³⁹

Dosud nebyl proveden žádný výzkum za účelem zjištění, nakolik muslimové žijící ve Velké Británii dodržují své náboženské povinnosti. Dle mých osobních poznatků mohu uvést, že většina dospělých muslimů nenavštěvuje mešitu pravidelně. Páteční modlitba je sledována mnoha věřícími, hlavně mladými. Budovy, které byly vytvořeny pro mešity, mají většinou vyhrazené prostory pro ženy. To je dáno faktem, že tradičně na indickém subkontinentu (odkud je největší počet muslimských komunit ve Velké Británii) se ženy neúčastní modliteb v mešitách. Mnohé z žen s vyšším vzděláním a s vyšším stupněm emancipace se ale účastní kolektivních modliteb s muži.

7.5 Muslimské zvyky a jejich uplatňování ve Velké Británii

Mnohem více je rozšířené dodržování Ramadánu a dvou velkých islámských náboženských svátků. Díky tomuto se otevřely debaty o absencích v práci a ve škole. Zaměstnavatelé a ředitelé škol k tomuto problému přistupují každý jinak. Jsou tací, kteří potřeby věřících neberou v potaz a tací, kteří se snaží chovat s maximální flexibilitou. Ve městě Leicester se místní zastupitelstvo usneslo na tom, že věřící muslimové, kteří se chtějí postit přes Ramadán a během dvou velkých náboženských svátků, musí mít garantovány od zaměstnavatelů a ředitelů škol dny dovolené, které využijí k vykonání jejich náboženských povinností.

Úsilí vykonané muslimskými organizacemi a jejich náboženskými vedoucími akcentují hodnotu, že islám má pro muslimy opěvovat důležitost jeho vykonávání, jeho pokračování a předávání příštím generacím muslimů. Toto vše z důvodu, že islám upravuje celý život muslima.

Mladí muslimové jsou zdánlivě hrdí na to, že se v určitém smyslu anglikanizovali, modernizovali a že adoptovali britský způsob života. Není pochyb o tom, že „případ Rushdie“ mladým Britům odkryl situaci muslimů v britské společnosti.⁴⁰

³⁹ Poznámky z pracovního deníku

⁴⁰ viz poznámka pod čarou č. 40

7.6 Muslimské ženy

„V posledních letech“, prohlašuje Ghaljáh Mir-Hosejní, „i ženy hrají důležité role v náboženských aktivitách a výchovných komunitách. Jejich úkolem je organizovat školy, kde je vyučován korán a různé mateřské jazyky. I ony byly zapojeny do debat, které vznikly na základě ‚případu Rushdie‘. Staly se členkami protestů proti rasové a náboženské diskriminaci ve světě práce. Některé z nich se staly obchodnicemi a daří se jim vést malé společnosti a zapojovat se do aktivního politického života. Některé byly dokonce zvoleny jako regionální poradkyně a jiné byly vybrány jako tajemnice. Tato tendence prokazuje, jak se muslimské ženy vychovávané ve Velké Británii stále více účastní ekonomického života, sociálního a politického ve Spojeném království, jak jejich role a jejich vliv nabírá stále větší důležitosti pro dobro nejen muslimských komunit, ale celkově celé britské společnosti.“⁴¹

7.7 Muslimské organizace

V každém městě, ve kterém je přítomna muslimská komunita, existují desítky muslimských organizací. Vysoký počet organizací, jak bylo již výše zmíněno, má jako sídlo mešitu. Většina mešit a organizací se dostalo na světlo díky místním iniciativám a vznikly, aby naplnily potřeby různých komunit. Ve stejnou chvíli se také projevil proces, ve kterém islámská hnutí, hlavně z indického subkontinentu, vytvořila ve Velké Británii jejich pobočky. Právě proto se ve Spojeném království objevila hnutí Deobandi⁴² a Barelwi⁴³. Jsou to dvě skupiny, které mají nejvíce členů z muslimské populace. Krom toho velmi dobře zapustily kořeny. Proto vznikly, četné konflikty o řízení mešit a zdrojů sdružení a stereotypem se stávají konflikty mezi Barelwi a Deobandi. Boje mezi dvěma skupinami existují, protože se každá snaží svým způsobem bránit islám před „hrozbami“ pocházejícími z britské společnosti.

Jiné hnutí je Ál-i-Hadit, které kontroluje přibližně 12 mešit v celé zemi a má operativní centrum v Birminghamu. Tato skupina na sebe hlavně upozornila distribucí knih, publikacemi, videokazetami a DVD propagandou.

Jiná kategorie organizací, považovaná za tu „elitní“, může počítat s širší platformou, neboť se stará o národní problémy jako sociální stát a školství. Tento druh organizací byl inspirován

⁴¹ Poznámky z pracovního deníku

⁴² <http://www.globalsecurity.org/military/intro/islam-deobandi.htm>, 13.6.09

⁴³ <http://en.wikipedia.org/wiki/Barelwi>, 13.6.09

hnutími, která měla důležitou historii ve světě muslimů. Je to případ Islámského vyslanectví ve Velké Británii a Federace islámských studentů⁴⁴.

Dalším druhem uskupení jsou střešové organizace neboli organizace, které pojímají jiné menší struktury. Jsou to jednoduše řečeno konfederace organizací. Mezi těmito je asi nejdůležitější Svaz muslimských organizací ve Velké Británii a Irsku⁴⁵, která byla založena roku 1970. Byl to první pokus k cestě za oficiálním uznáním důležitosti přítomnosti muslimů v národních strukturách.

Muslimský Parlament je organizace založená za účelem zastupovat všechny britské muslimy, ale po pravdě není moc reprezentativní. Její předchůdce, muslimský institut, vydal Muslimský Manifest, což byl manuál se řadou návodů, které se týkaly každodenního života muslimů ve Velké Británii. Z jedné strany zaznamenával věrohodně dojmy mnoha britských muslimů, ale na druhou stranu navrhoval přisvojení velkého počtu veřejných prostor. Předseda Muslimského parlamentu a Institutu v letech sedmdesátých a osmdesátých, Dr. Halim Siddiqui, byl velmi oblíben ne muslimským tiskem, a to pro jeho přirozenou schopnost říkat kontroverzní výroky separatistického nádechu. Mnozí další muslimští lídři měli jeho výroky za nepřijatelné a nelíbila se jim pozornost, kterou mu média věnovala.

Islámská strana británie⁴⁶ se zrodila v září roku 1989, jelikož mnozí konvertovaní muslimové se domnívali, že k tomu, aby měli vliv ve veřejný život, bylo zapotřebí mít jistou politickou moc. V těch letech neexistovala žádná britská politická strana, která by zastupovala jejich zájmy. Toto politické vědění se zrodilo až po „případu Rushdie“. Islámská strana británie představuje první islámskou politickou stranu založenou v ne muslimské zemi. V roce 1991 Strana islámu Velké Británie bojovala o svá první křesla v Parlamentu; v dalších letech se jí však nedostalo velké podpory. Dnes je Islámská strana více lobbistické uskupení než politická strana.

Organizace pro britské muslimy⁴⁷ se zrodila v Londýně roku 1974. Cílem sdružení je zastupovat zájmy všech muslimů, hlavně těch konvertovaných a chránit lepší pochopení islámu ve Spojeném království.

⁴⁴ UK Islamic Mission a Federation od Students' Islamic Societies (FOSIS)

⁴⁵ Union of Muslim Organizations od the UK and Eire (UMO)

⁴⁶ Islamic Party of Britaina, <http://www.islamicparty.com/>, 11.8.09

⁴⁷ Association for British Muslims, members.tripod.com/british_muslims_assn/contents.html, 11.8.09

Jiné národní muslimské aparáty, jako Organizace pro muslimské záležitosti ve Velké Británii⁴⁸ jsou důležité politické skupiny, které se těší velké důvěryhodnosti jak v očích muslimů, tak v očích veřejnosti. Celkově ale britští muslimové nemají politickou organizaci, která by je zastupovala s vážností a vlivem na veřejnou sféru Britů.

Existují také jiné organizace, které se starají o asistenci a solidaritu muslimům, jako jsou Muslimská subvence v Londýně⁴⁹, Islámská podpora v Birminghamu⁵⁰, Organizace muslimských žen⁵¹ a Nadace pro muslimské vzdělávání. Jsou také specializované organizace pro vydávání knih nebo časopisů, které píší o islámu a muslimech ve Velké Británii. Islámský ústav vydává islámská díla přeložená do anglického jazyka. Nutno také připomenout četná informační centra, která nabízejí právní poradenství na témata jako jsou imigrace a sociální prospěch: penze, rodinný příjem, podpora při nezaměstnanosti a podobně.

Existují také mnohá pietistická hnutí, např. již zmínění Tablighové Džamat a Džamat-i-Islamjá⁵², kteří pracují i v mnoha dalších zemích Evropy. Jejich cílem je, aby byli muslimové pod přísnějším dohledem islámu, zcela odříznuti od vlivů západního světa.

Odděleně se musí analyzovat Kulturní islámské centrum⁵³, které se nachází v mešitě Regent's Park v Londýně. Má totiž zvláštní historii. Během let padesátých a šedesátých se Centrum stávalo čím dál tím více aktivnější, staralo se o potřeby vystěhovaných komunit, profesionálů a londýnských obchodníků. Díky jeho důležitosti bylo toto Centrum vedeno váženým kolegiem velvyslanců z různých muslimských zemí. Nejméně 2 faktory změnily roli mešity a Centra v průběhu let. Zaprvé výstavba nových prestižních budov v jiných čtvrtích Londýna vytvořila jakýsi tlak na odpovědné činitele. Zkoumal se architektonický styl a orientace budovy. Sumy vynaložené na výstavbu budovy a na neustálé opravy byly vysoké a vytvořily tak další tlak na administrativu Centra. Za druhé, nárůst muslimských komunit otevřel mnoho otázek na to, jakou roli mělo Centrum zaujmout. Mezitím co zajišťovalo potřeby „starých“ klientů, bylo patrné, že bylo za potřebí zastupovat celou muslimskou komunitu. Na čas se tak vytvořila politická organizace veřejných aktivit, která se snažila vést muslimské komunity cestami, které se zdály nejlepší pro vedení Centra. To vyvolalo nezvratné negativní reakce v některých sektorech komunity, které našly podporu v britském

⁴⁸ United Kingdom Action Comitee for Islamic Affairs (UKACIA)

⁴⁹ Muslim Aid in London, www.islamicaid.org.uk nebo www.muslimaid.org/, 11.8.09

⁵⁰ Islamic Relief in Birmingham, <http://www.islamic-relief.com/>, 11.8.09

⁵¹ Muslim Women's Association, <http://www.smwa.org.uk/smwa/sitepages/index.htm>, 11.8.09

⁵² http://en.wikipedia.org/wiki/Tablighi_Jamaat, 11.8.09

⁵³ The Islamic Cultural Centre, www.iccuk.org, 11.8.09

tisku. Následně se Centrum rozhodlo adoptovat tišší formu programu, aby tak nadále zastupovalo všechny hlavní skupiny islámu v Londýně.

Existuje celá série vymezených muslimských organizací, které zastupují skupiny stejného regionálního původu, jazykového, rodinného, stanoveného města nebo dokonce jen některých čtvrtí. Tyto skupiny se většinou nepovažují za politické skupiny, ale mají za úkol organizovat specifické akce. Těmto skupinám a jejich vůdcům patří velký dík, především za roli, kterou sehráli během šedesátých let. S nízkou znalostí struktur britské vlády a britskou ignorancí k islámským hodnotám se jim podařilo dosáhnout mnoha úspěchů jako získávání povolení k výstavbě mešit, porážení dobytka dle muslimských tradic a vlastnictví míst, které mohly využít pro své hřbitovy.

Muslimské organizace jsou dnes běžnou součástí místních vládních aparátů. V některých městech jako Bradford a Leicester mají za úkol se starat o vztahy mezi místními a regionálními autoritami. Lze říci, že právě v tomto ohledu se muslimské politické snažení nejvíce objevilo. Důvodem této změny může být bezpochyby větší zkušenost muslimů s místními vládními aparáty. Část této zkušenosti také plyne z rozkvětu nové generace muslimských aktivistů, kteří se již narodili ve Velké Británii. Dalším důvodem je pozměněné chování místních vládních orgánů k etnickým menšinám, a to zejména z konce let sedmdesátých a začátku let osmdesátých.

Islámské organizace, o kterých se psalo v této kapitole, jsou „viditelné“. Představují tu část muslimského světa, která má potřebu být v kontaktu se zbytkem společnosti. To představuje přijetí faktu, že existují veřejné prostory, které podstatně ovlivňují muslimy, ale které nejsou pod jejich kontrolou. Oni mají tedy potřebu se organizovat tak, aby jim bylo nasloucháno, aby následně byli schopni více ovlivnit britskou společnost.

Existují v každém případě jiné způsoby, jakými se islám může projevovat v britské společnosti, ale ty jsou více méně neviditelné pro externí svět. Příkladem mohou být představitelé turu nebo mystické spolky, které dorazily do Velké Británie spolu s prvními proudy imigrantů. Ale ať už jejich struktury, či jejich cíle přispěly k tomu, aby tyto celky působily neviditelně pro okolní svět jsou jejich struktury neformální. Jejich cíle jsou většinou zaměřené na rozvoj individuální zbožnosti a oddanosti. Mnohé z těchto skupin přijely do Velké Británie jako rozvětvení již existujících řádů v indickém subkontinentu s tisíciletými tradicemi. Příkladem je řád Nakšabandí. V každém případě se nedá přehlédnout, že některé

tyto řády se v posledních letech staly více „viditelnými“, často protože pro ně bylo výhodnější ze společenského hlediska stát se formální strukturou. To jim umožnilo žádat o různé veřejné granty a dosáhnout stupně legitimacy ve společenském životu, který by je jinak vůbec nezajímal. (SHADID, VAN KONINGSVELD P.S., *Political Participation and Identities of Muslims in Non-Muslim States*, Kampen, 1996. str 52-54)

8.0 Výchova

Mezi všemi tématy u muslimů ve Velké Británii je určitě to nejožehavější, téma o výchově. Vyprovokovalo největší vášně, připoutalo na sebe nejvíce pozornost mas medií, ale přispělo i k velkým obavám muslimů. Tyto obavy jsou vyvolány faktem, že se mnoho muslimů obává, že se v britských školách dostane jejich potomkům výchova, která by je zcela oddálila od islámské kultury.

Pro většinový systém školství, který jsem vzal v úvahu, je to ten v Anglii a Walesu stanovený zákonem o vzdělávání z roku 1944. Dle směrnic tohoto Aktu nesou odpovědnost za výchovu mládeže místní autority. Velkou moc mají ředitelé škol. Realizace školních programů, výběr stěžejních knih, kritéria pro přijetí studentů a výběr pracovníků a učitelů jsou zcela v režii ředitelů.

Nařízení z roku 1944 byl z části výsledkem kompromisu mezi Státem, Církví, židovských nadací a privátního sektoru, všichni kteří dlouhou dobu poskytovaly výchovu mladým. Povinná školní docházka byla stanovena ve Velké Británii jen v roce 1870. Následkem takového kompromisu bylo, že Církev musela vzít na sebe větší odpovědnost za výchovu mladých; výměnou Stát stanovil, že by se náboženská výchova stala částí státního politického programu. Tímto způsobem se náboženská výchova a denní modlitby ve školách staly povinné ze zákona.

Muslimští studenti se do tohoto systému dostávali velmi pomalu a v každé třídě mohli být maximálně dva až tři studenti. To ale nemělo dlouhého trvání. Velké změny nastaly po velké migrační vlně šedesátých let. V druhé polovině desetiletí se zdvojnásobil počet pákistánských studentů. Již koncem osmdesátých let existovaly školy, kde byla většina studentů muslimů. (VERTOVEC, "Muslim, the State and the Public Sphere in Britain" in *Muslim Communities in the New Europe*, Garnet Publishing Limited, London, 1996., str. 42)

8.1 Počátky začleňování muslimů do britských škol

Počáteční reakce autorit na zvýšení počtu etnických menšin ve školách byla, že se zdokonalila výuka anglického jazyka. V některých případech byli dokonce přesunuti studenti z jedné školy do druhé, aby se tak upravila proporce existující mezi různými instituty. Mnohdy se stávalo, že v některých školách bylo mnoho studentů z etnických menšin a v jiných jich bylo velmi málo. V letech sedmdesátých bylo evidentní, že se museli dát nějaké koncese muslimským studentům, aby se více cítili „doma“.

Během první poloviny let osmdesátých si stěžoval velký počet muslimských organizací, že nejsou brány ohledy na potřeby muslimů, a to ani v zákonech stanovených o náboženské výchově. Různá studia zvýraznila evidentní nevýhody a diskriminace muslimů na úrovni výchovy. Některé tyto nevýhody byly zmíněny ve Vzdělání pro všechny neboli zápis od Swann Committee (stejnojmenného ministra, předkladatele) objednáno britskou vládou v roce 1985. „Instituční rasismus“ zodpovězen v tomto spisu, kde se dostalo na povrch, že někteří mladí Turci a Bengálci nerespektovali jejich stejně staré britské spolužáky a jiné studenty z jiných etnických menšin. Spis navrhoval institucím výchovu i jiných náboženství, aby se tak garantovala studentům multikulturní vize života. Tento návrh ale vyvolal bouřlivé reakce jak mezi „bílými“, kteří měli za to, že bylo již mnoho svoleno etnickým menšinám, tak mezi „černými“, kteří byli názoru, že tímto způsobem se říkalo studentům, že všechna náboženství mají stejnou váhu, a že si tak člověk mohl vybrat samovolně k jakému se přidá a popíral by tak nadřazenost islámu.

Debata o školství pomohla k rychlé změně politického scénáře. Tlak vlády na celkovou reformu školního systému ve Velké Británii vedl k reformě zákona o vzdělávání z roku 1988, ve kterém byly pozměněny některé programy výchovy. Školní autority museli brát ohled na různé potřeby a požadavky, které se lišily dle kultury a náboženství, jako v případě muslimů a jiných etnických menšin. Reforma zákona o vzdělávání přinesla velké změny do školního systému Británie, jako zavedení studijních národních plánů, zkoušky k hodnocení studentů ve věku sedmi, jedenácti, čtrnácti a šestnácti let, větší začlenění rodičů do chodu školy, zavedení hodin věnovaným křesťanské výchově. Všechny tyto změny jsou velmi důležité pro muslimy, ale to co je nejvíce upoutávalo pozornost byly hodiny věnované křesťanské výchově. Tímto způsobem, pokud by rodiče nepodali žádost, ve které by vyjádřili nesouhlas s účastí dětí na hodinách křesťanské výchovy, by se jejich děti povinně těchto hodin účastnily. Některé školy

dostaly speciální úpravu o křesťanské výchově v případě, že Rada pro náboženskou výchovu se rozhodla, že to je přijatelné, z důvodu menšího počtu studentů křesťanského vyznání ve škole. Ale dosáhnout této úpravy, bylo velmi obtížné. (AKHTAR SHABBIR, *Muslim Education in Great Britain*, London, 1992., str. 36)

Různé muslimské organizace se snažili vysvětlovat muslimským rodičům změny v tomto novém aktu, podporovali je, aby se více интересовali o výchovu jejich dětí, aby se tak snažili ovlivnit politiku a řízení škol přes volby do různých rad. Takže tento nový zákon nepředstavuje jen možnost, ale i souboj mezi různými muslimskými komunitami.

8.2 Podmínky muslimských rodin

V těchto letech se asistovalo velkým bojům britských škol, jelikož mnoho muslimských studentů nechtělo opomenout své tradice, jako je třeba užívání hidžáb, šátku pro ženy. Reakce mezi muslimy byly různé. Někteří požadovali založení veřejných škol jen pro muslimy, někdy s různými metodami. V Bradfordu v letech osmdesátých, skupina Spolek Muslimských Rodičů požadovalo, aby pět škol, kde byl vysoký počet muslimských studentů, se staly přímo islámskými školami. Nakonec tento požadavek nebyl přijat, ale debata znovu připomněla veřejnosti hojnou přítomnost muslimů. Jiní naopak nepožadují separované školy, jelikož chápou, že by to byla forma ghetta, kterou by žádný dobrý muslim nechtěl. V každém případě, požadavek na separované školy se v posledních letech znovu otevřel v novinových článcích, i když byl mnohdy tento problém zaměněn s požadavkem muslimských rodičů, aby jejich dcery navštěvovaly výhradně jen holčičí školy.

Aby stát reagovali na tyto problémy, vytvořili dodatkové hodiny náboženství a islámské kultury v mešitách, které probíhají hlavně o víkendech. Tyto lekce jsou pořádané nadacemi jako Nadace pro výchovu muslimů nebo Islámské vyslanectví v Londýně.

Dá se již tvrdit, že britské veřejné školy jsou moderní a multikulturní. Různé muslimské organizace, vychovatelé a muslimští intelektuálové se dlouhodobě ozývali a podařilo se jim prosadit nemalé množství povolení od vládních autorit. Tato povolení se týkají:

- poskytnutí stravy halal ve školních menzách.
- možnost omluvení studentů z páteční výuky z důvodu pátečních modliteb v mešitách

- uznání islámských náboženských svátků
- udržení ctnosti dívek v oblečení (se školními uniformami) v hodinách tělocviku a plavání (používají kombinézu místo podkolenek pro dívky, hodiny jsou rozdělené od chlapeckých, a to i šatny).
- navýšení muslimského personálu.
- výuka nejen islámského náboženství, ale i hodnot, kultury, etiky a islámské historie

Nesmíme opomíjet výchovu, kterou dostávají mladí muslimové privátně buď v madrase nebo v mešitách. Je zvykem, že se děti učí číst korán již ve svých domovech díky výchově rodičů. Ale je ještě častější, že se to naučí v islámských školách, které se nachází v mešitách, do kterých chodí o víkendech a odpoledních hodinách. Mnohé mezi nejmenšími mešitami mají tradiční systém výuky, hlavně pokud učitelé (většinou jeden učitel) nemají dobrý anglický jazyk a neznají dobře anglické tradice. Děti se učí naprosto zpaměti korán, neboli naučí se ho číst, ale nechápou toho význam. Korán je psán v arabštině, ale většina dětí hovoří kromě angličtiny také punjab nebo bengálsky, jazyky odkud pochází jejich rodina. Málo z nich mluví arabsky. I ta menšina, která pochází z arabského poloostrova, z Yemenu, není schopna porozumět klasické arabštině, která je jiná od té mluvené. Aby se vše ulehčilo, vykonávají se také hodiny arabštiny, i když nejsou hodně navštěvované. Nejvíce se používá korán v arabštině a k tomu mají po ruce anglický překlad. I eventuální debaty a komentáře o textu jsou v anglickém jazyce. V nejorganizovanějších mandrasách se studuje také život Proroka a historie islámu a muslimského práva. (Akhtar Shabbir, *Muslim Education in Great Britain*, London, 1992 str. 77-81)

Základem výchovy je bezpochyby rodina, která představuje základní kameny islámské společnosti. Rodina je brána jako založená instituce z vůle Boha, s počtím Adama a Evy. Poslušnost a respekt k rodičům jsou povinnosti neustále se připomínající v islámské výchově. Silné rodinné vazby jsou a byly silnými předpoklady k tomu, aby si udrželi typicky muslimský styl života v cizí zemi jako je Velká Británie. Základem islámské rodiny je svatba, ta zajišťuje vyrovnaní mezi potřebami duševními a tělesnými lidské bytosti. Kombinované sňatky, které jsou běžné v muslimské populaci, nejsou nařízením islámské kultury. „Dle shari‘a“, nás informuje již citovaný prof. Noibi, „svatba je svatá smlouva mezi ženichem a nevěstou a jakákoli svatba vykonaná bez souhlasu ženy by měla být neplatná. Kombinované sňatky mají kulturní dědictví a přispívají k uchování islámu a harmonie muslimské rodiny.

Zajisté se muslimové druhé a třetí generace s tím těžko vyrovnávají a těžko přijímají rigorózní islámské předpisy. Toto téma je největším želízkem v ohni mezi dětmi a rodiči. Mnohdy jsou rodiče z chudých rurálních oblastí a mají nedostatečnou výchovu, aby pochopili, že jejich děti již žijí v úplně rozdílném sociálním kontextu, než v jakém žili oni v jejich mateřských zemích.⁵⁴

9.0 Politická angažovanost muslimů

Ve Spojeném království operují tři rozdílné politicko-instituční systémy, které se týkají Anglie a Walesu, Severního Irska a Skotska. Mezitím co parlament je jednotný, vládní byrokracie není. Krom ministerstva financí, obrany a mezinárodních věcí, kterých se týkají celé Velké Británie, jsou ostatní ministerstva zaměřená jen na Anglii. V Severním Irsku, Walesu a Skotsku jsou jiná oddělení a sekretariáty státu.

Důležité je v tomto systému, že neexistuje žádná sepsaná ústava, ale více tradiční ústava, která se stále rozvíjí, která je tak velká a komplexní, že i její výuka v podstatě chybí ve školách, alespoň do středních škol. Nově příchozí ve Velké Británii nenaleznou žádný dokument, který by jasnými slovy stanovil strukturu vládního systému nebo vztahy mezi občanem a státem.

Velká Británie je jediným státem v Evropě, kde je ve volbách možná přímá účast etnických menšin. Dle zákona o národnosti z roku 1948, který platil až do roku 1983, kdokoli se narodil na britském území nebo v koloniích, měl nárok na britskou národnost. Ti co se narodili ve státech Commonwealthu (faktem, že i královna je hlavou Commonwealthu) měli možnost se stát britskými občany po jednom roku pobytu ve Spojeném království. Speciální dispozice byly vytvořeny, aby této výhody mohli využít Pákistánci i po roce 1972 (rok, v kterém Pákistán vystoupil z Commonwealthu, aby pak byl znovu přijat v roce 1989). Většina občanů ze zemí, které spadaly pod Commonwealth obdržela britské občanství v momentě jejich usídlení ve Spojeném království, i když nemluvili anglicky a neměli žádnou zkušenost s britskými zvyky a kulturou. Dostalo se jim možnosti hlasovat a vystupovat jako kandidáti do voleb místních i národních, právo na to být členy poroty a pracovat ve státním sektoru. Brzy dostali i možnost se účastnit jakékoliv politické aktivity, bez žádných restrikcí. Až do uvedení nového zákona o státní příslušnosti z roku 1981 (který vstoupil v platnost v roce

⁵⁴ poznámky z pracovního deníku

1983) , který říkal, že rezidentní lidé ve Velké Británii mohli obdržet plné britské občanství přes jednoduchou registraci; tím se přeskočil dlouhý a komplikovaný proces naturalizace. Již v polovině sedmdesátých let většina imigrantů zažádala a dostala britské občanství.

Se zákonem o státní příslušnosti z roku 1981 dítě narozené na britském území mohlo dostat britské občanství jen tehdy, pokud alespoň jeden z rodičů byl již britským občanem. Po imigračním zákonu z roku 1988 bylo ještě obtížnější dostat britské občanství, jelikož tento zákon předvídá několik nutných sociálních a ekonomických podmínek, které vytvářejí tento proces občanství velmi komplikovaný. (Shadid, van Koningsveld P. S., *Political Participation and Identities of Muslims in Non-Muslim States*, Kampen, 1996., str 51-53)

„Navzdory průzkumům na národní úrovni o politické účasti muslimů“, říká Dr. Ahmad Irfan, „ je evidentní, že oproti britské populaci jsou muslimové mnohem více politicky aktivní.“ Aktivita, která se projevuje různými formami: hlasování; členství ve stranách Labour Party, Liberální a Konservativní; individuální a skupinové lobby, občanská sdružení v městských čtvrtích, profesionální korporace jako Asociace Muslimských Advokátů; protesty na ulicích; založení různorodých skupin jako Odbor pro islámské záležitosti ve Velké Británii⁵⁵, Bradfordská rada pro mešity⁵⁶, společnost An-Nisa, Nadace Al Masoom, Organizace britských muslimů, Muslimské fórum, Nadace muslimské solidarity, Islámská nadace, Muslimský parlament, Islámská strana ve Velké Británii. Zrodily se také střešové organizace (to jsou organizace, které mají pod sebou další menší) jako Unie muslimských organizací ve Velké Británii a Irsku, Rada pro mešity, Prozatimní národní rada pro muslimskou jednotu, Vrchní rada britských muslimů. Navíc některé mezinárodní organizace jako Hizbut Tahrir, Islámské fórum v Evropě a Světové islámské fórum mají velké základny a velké sítě ve Velké Británii. Muslimská masmédia expandovala rychle do Spojeného království, s televizními kanály přes satelit a kabel jako Asianet, noviny psané v anglickém jazyce jako Muslim News, Q. News, Impact International e Alkalifah Press.

Tradičně se strana Labour party těší hlasy imigrantů, často se skoro 90 procenty, je to tím, že strana dala největší prostor potřebám samotných imigrantů. Ale během let osmdesátých se zdálo, že podpora Labour party ze strany muslimů bude menší nebo zcela bez ní. Bylo to dáno z části vnitřními hádkami ve straně a ne zcela jasné politice, co se týká sexuální etiky. Ve stejnou dobu prohlášení vlády Konzervativců Margareth Thatcher o rodinných hodnotách

⁵⁵ U.K. Action Committee do Islamic Affairs

⁵⁶ The Bradford Council for Mosques

začalo působit a přitahovat pozornost muslimů. Přesto jsou Konzervativci vnímání před většinou muslimů špatně za to, jakou vedou politiku proti imigrantům a etnickým menšinám. Jako potvrzující fakt máme předposlední volby, kdy bylo vedení vlády konzervativní, vše přešlo po desetiletích do rukou Tony Blaira, který byl silně muslimy podporován.⁵⁷ (Shadid, van Koningsveld P. S., *Political Participation and Identities of Muslims in Non-Muslim States*, Kampen, 1996. str. 61)

9.1 Volební účast

Dr. Irfan říká, „Volební účast se mezi muslimy během posledních patnácti let zvýšila hojně. Některé průzkumy zaznamenaly, že minimálně polovina bývalých imigrantů ze států Commonwealthu chodí pravidelně k volbám. Tato data říkají kolik muslimů chodí pravidelně k volbám. Ale poslední výzkumy říkají, že je stále počet Indů, Pákistánců a Bengálců nižší než ten bílých. I členství v politických stranách se zvýšilo mezi muslimy. Strana Labour party je velmi podporována muslimy, a to hlavně v místech, kde je jejich největší výskyt.

Zvýšení zájmu o politiku mezi muslimy je přímým následkem procesu usidlování, bezpečí a ekonomické prosperity, zlepšení jazykových dovedností a také těch profesionálních a zvýšené pracovní zkušenosti v britském státním systému. Hodně politických kampaní bylo cíleno přímo, aby oslovilo muslimy a etnické menšiny.

Je důležité podtrhnout fakt, že islám nepředstavuje homogenní voliče z hlediska politického a kulturního. Islám není jeden z těch „dalších“. „Muslimové“ pokračuje Dr. Irfan, „používají různá prohlášení z islámu, aby ospravedlnili některé politické strategie. Oni operují jak vně, tak venku demokratického liberálního systému. Je evidentní, že ve Velké Británii většina muslimů volí Labour Party, ale i tak mají rozdílné politické i kulturní kořeny. Muslimové nejsou odlišní, nejsou nátlakovou skupinou. Jejich identita je mnohem komplexnější, než se zdá. Muslimové se baví o tom, co znamená být muslimem, jaký je význam islámu a jak má toto být stanoveno jak na Západě, tak ve zbytku světa. Důležité činy a proudy existují nejen ve Velké Británii, ale i na mezinárodní úrovni; a tyto jsou zajisté výsledkem těchto důležitých debat.“

⁵⁷ poznámky z pracovního deníku

Komise pro rasovou rovnost⁵⁸ je principiálně orgán, který reprezentuje názory obětí rasové diskriminace ve Velké Británii. Muslimové mluví o faktu, že Komise pro rasovou rovnost neuznává rozdílnou identitu muslimské nábožnosti, a tak neuspěje když musí řešit problémy jako náboženská skupina. Stejným způsobem jsou muslimové kritičtí, co se týká debaty o rovnoprávnosti, o které se jedná jen v rasových měřítkách. Oni by používali měřítko náboženská. Muslimové nemají žádnou ochranu proti zaměstnavatelům, pokud je nějak diskriminují (židové, naopak, mají některé systémy ochrany, jelikož se nechali uznat za rasovou skupinu a ne náboženskou jako muslimové). Logika této situace mi zůstává zahalena. „Možná“, říká Dr. Noibi, „je to spojené s otázkou ideologie a sekularizace a určitému přání ze strany britské společnosti, vykonat určité homologování kultury. Muslimové jsou podporováni, aby bojovali nejvíce za to, co může nejvíce znázornit, že jsou imigranti ze svých cizích zemí, že jejich rasová identita a etnická je důležitější než ta islámská. Mezi dalšími následky může být potřeba a islámské zájmy zvýšit pocit buřičství mezi muslimy.

Když se otevřela otázka rasové-etnické kategorie a způsob jak vyvíjejí tlak na kulturní identitu a předpokládám uniformitu, je důležité neodebrat moc těm, kteří jsou nuceni pracovat kolektivně okolo některých problémů. Potencionál kolektivu Umma by neměl být podceňovaný i přes chybějící úmluvy mezi muslimy, jakou formu by vlastně měla přijmout. Ve Velké Británii existuje velký počet zásadních problémů spojených s muslimy, které se oni snaží vyřešit přes kolektivní akci. Je evidentní, že muslimové mají společné zájmy a mají společné zážitky z diskriminace. Muslimové podporují jedinou muslimskou identitu oproti kategoriím do kterých se dělí například Asiaté a Afričané.

Mnozí muslimové pracují ve skupinách, které podporují anti-rasismus. Mají pocit, že jsou nuceni bojovat na vysoké úrovni, ale někteří si uvědomují, že to není tak jednoduché. Identita-etiketa muslima obsahuje různorodost identit. Je to zpracovaný pohled na život a je v kontrastu s nejednotností kulturní a politickou historie, ale je to také téma demonizace pokud použité za cílem diskriminace.“⁵⁹

⁵⁸ viz 1. kapitola

⁵⁹ poznámky z pracovního deníku

9.2 Hlavní dopad politické mobilizace muslimů

Hlavní dopad politické mobilizace muslimů je zaznamenán na místní úrovni. Aktuálně je více než 160 muslimských tajemníků, koncentrovaných hlavně v místních radách v okolí velkých měst Spojeného království. Většina z nich byla zvolena voliči výhradně muslimskými. To otevírá otázku způsobu účasti muslimů sociálně a politicky. Může muslim jednotně reprezentovat ostatní muslimy? Jak reprezentují nemuslimskou populaci z jejich volebního obvodu, místa? Tyto otázky jdou dál za hranice této práce, ale je nutné si uvědomit, že politická účast je asi různorodá a nebylo by jednoduché najít řešení této debaty.

Aby mohl přežít demokratický systém, potřebuje většinu. Asi 1.5 milionu muslimů přítomných ve Velké Británii jsou početně skoro irelevantní, ale to je co se týká národního demokratického systému. V každém případě je jasné, že demografická koncentrace muslimů má důležitý vliv na volby. Přesná data neexistují (a nebyly by ani možné), proto se dá jen počítat s tlakem, který představuje počet muslimů ve Velké Británii.

V britském demokratickém systému, který má charakteristicky malou volební účast, muslimové a jiné imigrační skupiny představují důležitou politickou sílu „potencionál“. Je patrné, že muslimové si plně uvědomují jejich politickou váhu a nenávratně politické strany stále více náleží jejich hlasům. (Shadid, van Koningsveld P. S., *Political Participation and Identities of Muslims in Non-Muslim States*, Kampen, 1996. str. 123)

„Je důležité si povšimnout“, říká Dr. Irfan, „jak imigranti, kteří se usídlili v zemích, kde je v platnost systém proporční nemají stejnou váhu. V zemích jako Holandsko nebo Belgie, volební systém je méně výhodný pro geografické menšiny. V těchto zemích, je přistěhovalým dovoleno kandidovat, ale u voleb mají minimální šance na zvolení, jelikož po prvním kole se hlasy přesunují na leadery kandidátek. Tajemníci reprezentují strany a ne jejich voliče. Mimo jiné panuje menší místní odpovědnost. Místní dimenze tak nepředstavuje velké možnosti politické mobilizace pro menšiny. Tyto rozdíly přinášejí důležité změny v pravidlech pro politickou mobilizaci a kulturní menšin a následně záležitostí týkajících se integrace na delší dobu.“⁶⁰

Existuje malý, i když rostoucí počet muslimů, kteří volí Konzervativní stranu. Je ale složité propočítat, o kolik muslimů se v tomto případě jedná. Důležitost autonomní práce, majetku a

⁶⁰ poznámky z pracovního sešitu

role rodiny, je z velké části muslimů, a to hlavně těch první generace, v sintonii s filozofií Konzervativní strany. Podporou k tomuto faktu je následek ze zklamání ze strany Labour party, která nedokázala dostatečně zastupovat názory a potřeby muslimů. Ale i v Konzervativní straně nejsou dostatečně muslimové reprezentováni. „Dalo by se říct, že muslimové“, pokračuje Dr. Irfan, „byli jako politický tah ze strany Konzervativní využity, aby zlomili sílu nadvlády Labour party, která je tolik podporovaná muslimy. Tato politika zneužití přinesla velké neúspěchy a vytvořila určitý antagonismus mezi muslimy.“⁶¹

Dnes je mnoho muslimů součástí nějaké politické strany. Labour party, v oblastech s vysokým procentem muslimské populace, může mezi své řady započítat i některé muslimské aktivisty. Toto zvyšující se číslo muslimských členů v Labour party může být také přijetím některých aktivistů, kteří byli zneužiti, aby přivedli další členy, aby tak podpořili jejich politickou kampaň, i přesto že je mnoho členů nemuslimských.

Když jsem se zeptal na politickou účast muslimů v britské politice, imám Shaker, který je také členem Federace muslimských organizací, řekl, „muslimové nemají žádný problém v angažování se aktivně politicky, můžeme praktikovat Islám a máme mešity a můžeme se modlit, můžeme volit a zajímat se o to, co je v našem okolí. Musíme informovat politiky o našich potřebách a je to zajímavé když jsou volby, když chtějí naše hlasy. Neexistuje žádná prohibice pro muslimy, aby se neúčastnili politického života, pokud by neporušovali základy naší víry. Aktivní politika, a ta náboženská by měly být oddělené, i když muslimové mají povinnost bránit svoji víru jakýmkoli způsobem. Takže účast muslimů v politice je reprezentace celé muslimské komunity.“ Většinou si muslimští intelektuálové myslí, že islámská kulturní svoboda je něco mnohem důležitějšího než je politická svoboda.

„Fundamentalistické skupiny“, pokračuje imám Shaker, „jako Džamat-i-Islamjá, říkají, že by se muslimové neměli přibližovat k politickým stranám ze západu a jsou proti mnohým muslimům, kteří jsou členy britských politických stran. Jiné skupiny tvrdí, že by se žádný muslim neměl přiblížit k politickému procesu na západě, ale tyto skupiny jsou většinou odmítány od celé islámské komunity. Je zajímavé, že se těmto skupinám výjimečně podařilo mít ve svých řadách osoby znalé historie a islámského zákona; nejvíce se jim dostávalo

⁶¹ viz poznámka pod čarou č. 61

podpory od nespokojené střední třídy a od univerzitních studentů, s formací vědeckou a technologickou západního rázu.“⁶²

Závěrem, je patrné že mít členství v politické straně je důležitý znak přijetí různých menšin ze strany britské společnosti. Vstoupit a být členem britského politického systému bylo pro muslimy velmi složité. Labour party více než jakákoli jiná strana dala možnost muslimům mít své významné zástupce. Existují ale různé znaky diskriminace proti muslimům i v samotné straně. Muslimové byli donuceni mobilizovat a zorganizovat se díky externí pomoci. Možná jako následek je jejich větší uvědomění si jejich politické váhy. Britský politický systém je ten, který dává muslimům největší možnosti k zhodnocení jejich politické síly a když oni operují s projektem jednotně podpořeným, jsou v situaci, kdy mohou důrazně ovlivnit, třeba i některé výsledky na místní úrovni.

10.0 Závěr

Závěrem této práce lze konstatovat, že západní společnost, jak bylo několikrát zmíněno, se stává stále více multietnickou a multikulturní. To přináší vážné problémy soužití mezi různými etnickými a náboženskými komunitami. Soužití, které je dle mého názoru vedeno nejasnými zákony. V některých městech jako je New York nebo Londýn, která jsou již sídlem všemožných komunit, jsou misky vah více vyrovnané z několikaletých zkušeností žít bok po boku s různými realitami. V takových městech si různé etnické a náboženské menšiny vybudovaly vlastní prostory a možnost k vyjádření, což je činí stabilnějšími a pevnými v kořenech. Což ale neznamená, že by se tyto hodnoty nemohly rychle vytratit.

Naopak, v jiných zemích, kde se jen pár let vytváří fenomén imigrace, jsou rovnováhy extrémně křehké. V takových zemích je cítit naprostá nesnášenlivost vůči všem imigračním komunitám. Jedná se o nesnášenlivost, která mnohdy přináší a zvětšuje již existující problémy jako jsou kriminalita, nezaměstnanost, prostituce, kdy tomu mnohdy přispívá exploze fenoménu imigrace, ale určitě by existovaly i bez přítomnosti „hostů“.

Toto se mi zdá platné i pro Českou republiku - společnost, která se vydala směrem k multietnicitě a ještě se musí naučit být multikulturní.

⁶² poznámky z pracovního deníku

Jsem přesvědčen, že nejlepším řešením, jak neporušit rovnováhu mezi různými komunitami, je tolerance. V tomto ohledu si myslím, že se Západ má ještě mnoho co učit. Západní kultura vytvořila během století mnoho případů netolerance jako inkvizice, kolonizování, zneužití černých a honby za čarodějnicemi.

V každém případě se nedá opomenout západní kulturu, která vytvořila mnoho svobodných duší, obhájců tolerance. Vzpomeňme na Sokrata, Voltaira, Locka a mnoho dalších. Tito velcí muži by neměli být nikdy zapomenuti, ale vypadá to, že jsou tou výjimkou, která potvrzuje pravidlo. Ale i ti, co vytvářeli teorie na toleranci (jako Lock a Voltaire), ji nepředstavovali jako univerzální řešení; ale ta jejich tolerance měla velmi relativní hodnotu, jelikož se odkazovala na tu historickou a politickou dobu.

Tímto způsobem by měla být viděna intolerance Západu k islámu, která se rodí z toho, že islám není viděn za to, co je, ale za něco „jiného“. Západ vždy bral jeho funkci civilizování, jako podnět toho, že je nad vším ostatním. Sám se stavil o stupínek výše nad ostatními kulturami. Tím, že se Západ takto chová, zapomíná také na to, kolik islám udělal pro samotný Západ. Nevyčíslíme všechny technologie, vědecké objevy, kultury, které dorazily na Západ z muslimského světa; stačí vzpomenout, že naše znalost starých Řeků jako Aristotela, je z překladu Avicenna a Averroe, abych citoval ty nejznámější. Nemyslím, že budu chybovat, když řeknu, že Východ velmi ovlivnil Západ. Ale toto ovlivnění se neustále zapomíná ze strany Západu. V podstatě je historie Západu historie „odstranění“: Západ vždy odstraňoval vše, co nežilo dle jeho kultury a historie.

Jestli se dnes západní společnost chce stát multikulturní, tak se musí naučit toleranci. Nemůže jen teoretizovat, ale musí se ji naučit aplikovat konkrétním způsobem, když vlastně vše, proti čemu nyní „bojuje“, si přivedla vlastně sama.

Summary

Muslimské menšiny ve Velké Británii

Muslim minorities in United Kingdom

Alexander Bellu

In this thesis the author presents the muslim minorities in United Kingdom, from the view of statistics and interviews with specialists. It demonstrates that with bigger understanding of the whole situation is possible to see some historic situations in a different way.

The conception of *the imigrants of muslims* is based on stereotypes in our society. It demonstrates how the people can comprehend the situation alternatively. Thus feelings can make world problems real consciousness of anybody.

This problem is solved by the conception of imigration of muslims that not only does concider like numbers or problems but also understand culture and different views of situations.

This is possible thru books, contact and open mind.

However the aim of the present thesis is not to decide wich history is the right one but describes various sorts of them. They need to be integrated as well as the various forms of historics and culturals backgrounds.

Dodatek

V této části jsou uvedeny osoby, s kterými jsem provedl interview ve Velké Británii. Mezi mnohými jsem vybral ty, které byly nejdůležitější pro mou práci.

Prof. Noibi

Nigerijský profesor v penzi. Studoval islamistiku na Univerzitě Ibadan a dnes je badatel a poradce pro islámské obchody v IQRA Trust v Londýně.

S profesorem Noibim jsem hovořil dlouho o historických a sociálních příčinách, které favorizovali imigraci a usidlování různých muslimských komunit ve Velké Británii. Hovořili jsme také o mnoha úsilí vynaložených členy islámských komunit a snahu získat si vlastní prostor v britské společnosti.

Dr. Muhammad Usanah

Angličan který konvertoval k Islámu před 24 lety a dnes je vedoucím pracovníkem Muslim Educational Trust v Londýně.

Interview s Dr. Usanahem bylo nejvíce zaměřeno na pozici konvertovaných Britů a na jejich roli v islámských komunitách.

Dr. Hans Kundnani

Jeden z vedoucích v Commission for Racial Equality (CRE).

S dr. Kundnanim jsme mluvili o tom, jakou má vizi britská společnost o různých islámských komunitách a o úkonech Commission for Racial Equality, která se stará o jejich kompletní integraci.

Imam Shaker

Íránský imam z mešity, která se nachází vně organizace Charity Organisation „Muslim Welfare House“ v Londýně.

S imamem Shakerem jsme se bavili o funkcích mešit a o politické participaci muslimů v britské společnosti.

Ghaliyah Mir-Hosseini

Íránská učitelka v Islámském Kulturním Centru ve velké mešitě v Regent's Park v Londýně.

S paní Hosseini jsme mluvili hlavně o roli muslimských žen, nejen v islámských rodinách, ale hlavně v britské společnosti.

Dr. Ahmad Irfan

Vydavatel islámského časopisu „Impact International“.

Interview s Dr. Irfanem bylo celé zaměřené na možné politické účasti muslimů v politickém systému, který není muslimský.

Použitá literatura:

Ahmed Akbar S.,

From Samarkand to Stornoway, Living Islam, BBC Books, London, 1993.

Akhtar Shabbir,

Muslim Education in Great Britain, London, 1992.

Anwar Mohammad,

"Muslims in Britain", in *Muslim Minorities in the West*, Institute of Muslim Minority Affairs, London, 1995, pp.37-49

Anwar Mohammad,

Muslims in Britain: 1991 Census and Other Statistical Sources, Centre for the Study of Islam and Christian, London, 1993.

Bausani A.,

L'Islam, Garzanti, Milano, 1992.

McIntyre S.,

Aspects of Nineteenth Century British History, Palermo, 1995.

McIntyre S.,

Aspects of Twentieth Century British History, Palermo, 1996.

Nielsen J.,

Islam, Muslims and British Local and Central Government,- Conferenza sui "Musulmani in Europa", a cura della Fondazione Agnelli, Torino, 4-5 Maggio 1992.

Nielsen J.,

Muslims in Western Europe, Edinburgh University Press, 1992.

Peach C.,

Ethnicity in the 1991 Census, London, 1996.

Raza Mohammad S.,

Islam in Britain, Leicester, 1991.

Salvadori M.,

L'Età Contemporanea, Loescher, Torino, 1990.

Shadid, van Koningsveld P. S.,

Political Participation and Identities of Muslims in Non-Muslim States, Kampen, 1996.

Vertovec S.,

"Muslim, the State and the Public Sphere in Britain" in *Muslim Communities in the New Europe*, Garnet Publishing Limited, London, 1996.

Vertovec S., Peach C.,

Islam in Europe : The Politics of Religion and Community, Basingstoke 1997.

Zeghidour S.,

La vita quotidiana alla Mecca da Maometto ai giorni nostri, trad. it., Rizzoli, Milano, 1990.